

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / B. Luiten

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN

B. Luiten

Herders, gas op de kudde!

1 HERDERS, PAS OP DE KUDDE!

MEDITATIEF

B. Buitendijk

Bericht van de basis

4

WANDELEN MET GOD

O.W. Bouwsma

Kom binnen!

5

ACHTERGRONDEN

A.N. Hendriks

Woord en geest bij
de wedergeboorte

7

OPVOEDING EN ONDERWIJS

Jetze J.D. Baas

Normen en waarden
in de school

13

LIED VAN DE WEEK

J. Smelik

Lied 30t: Wij moeten
Gode zingen

17

en verder...

Uit de kerken
Boekbespreking
Meegelezen

Ambtsdrager zijn in de gemeente? Prima! Het lijkt me mooi om bij de mensen op bezoek te gaan, en te praten over het geloof in God.

Maar bespaar me alsjeblieft die kerkenraadsvergaderingen! Kan ik daar geen vrijstelling van krijgen? Want daar word ik niet goed van. Elke keer die lawine van stukken en onderwerpen, waar iedereen wat over zegt en waar we in feite zo weinig mee doen. En ik ben nooit op tijd thuis.

Herkenbaar? Ik ben bang van wel. Zonder al te veel te generaliseren kan toch gezegd worden, dat de kerkenraadsvergaderingen voor menigeen niet het meest aantrekkelijk zijn in het geheel van de ambtelijke dienst.

Voorstelbaar

Het is ook wel voorstelbaar! Ga eens na, wat er al niet op de vergader tafel wordt gelegd. De onderwerpen zijn veel en veelsoortig, daar kun je toch niet allemaal verstand van hebben? Geen wonder

dat menige broeder blijft steken in een oppervlakkige reactie, wat hij bij eerste oogopslag er van vindt. En dan die rapporten, de één nog dikker dan de ander. Ja, we zijn gezegend met heel wat studiedeputaatschappen. Die doen goed werk, een beetje rapport telt minstens honderd bladzijden. Ga dat maar eens lezen naast je drukbezette baan. Daar heeft een mens toch geen tijd voor? En tegenwoordig kun je nergens meer onbevangen over praten. Over alles is al nagedacht, gemeente-opbouw, liturgie, zending, kerkelijke

samensprekingen, het zijn specialismen geworden, waaraan steeds **meer** de namen van deskundigen verbonden **zijn**. Als je in die zaken niet diep ingevoerd **bent**, kun je beter je mond houden.

Nee, dan ga je **liever op huisbezoek**. Dat is nog te overzien tenminste.

Praktijk

In de praktijk is ter vergadering dikwijls de **belangrijkste** waag: hoe komen we van al die stukken af?

Waar schuiven we ze heen?

Natuurlijk niet in de prullenbak, dat kun je niet maken. **Nee**, we nemen er kennis van. Althans, dat laten we notuleren. Andere stukken leggen we ter inzage voor degene die daarvoor gebruik wil maken.

KERNREDACTIE:

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE.

OVERIGEREDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. Q. GUNNINK, DRS. I.D. HAARSMA,
DRS. P. HOUTMAN, DRS. B. LUITEN,
DRS. K. DE VRIES.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. G.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DR. J. SMELJK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

H. PRINS, Buiten Nieuwstraat 86-1, 8261 AX
Kampen, Tel. (038) 3331335

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 90,00 per jaar; f 48,00 per halfjaar; studenten
f 74,50 per jaar (binnenland). Buitenland:
f 149,00 per jaar (Europa zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan,
maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee
maanden voor het verstrijken van de beta-
lingstermijn (opzegging van jaarabonnement
vóór 1 november, van een halfjaarabonnement
vóór 1 juni).

Losse nummers f 2,05 (excl. Porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij
de Stichting Bralectah.

Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,95 per mm. Contracttarief op aan-
vraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de
uitgever is het niet toegestaan artikelen uit
dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

En verder hebben we gelukkig een heleboel commissies, voor elk onderwerp één. Stukken die duidelijk op zo'n onderwerp betrekking hebben, gaan naar de desbetreffende commissie. Het probleem is alleen, als die commissie er mee aan de slag gaat en terugrapporteert. Dan zul je er als kerkenraad ook echt wat mee moeten doen. Maar wat? De tijd dringt.

'Kunnen we snel op één lijn komen? 1% ~~er~~ zitten toch nog meer haken en ogen aan.' De meningen zijn verdeeld.

'We kunnen de behandeling niet afronden, laat maar eens terugkomen op de agenda.' Dat kan tenminste altijd nog: doorschuiven naar een volgende vergadering: En dat kun je in principe net zo lang herhalen als je zelf wilt. Alleen lost het niets op, uiteraard.

En dan hebben we nog niet de tijd en aandacht genoemd, die het eigenlijke pastoraat zou moeten hebben. De rapportages van de huisbezoeken, de bijzondere situaties, de preekbespreking en nog maar op. En de brieven die je daarover krijgt, gemeenteleden met ideeën of bezwaren, meestal gevoelige materie. Zorgvuldige behandeling is tijdrovend. Wanneer kom je daar vol-
doende aan toe?

Is dit een overdreven voorstelling? Was het maar waar. Aan veel **a-**ken, ook primaire onderwerpen, komen we vaak te weinig toe. Steeds weer loop je achter de feiten aan en probeer je er wat van te maken. 't Is geen wonder, dat heel wat kerkenraadswork zuchtend wordt gedaan.

Commissies

Laten we nog even naar die commissies kijken. Ze worden benoemd door de kerkenraad en houden zich bezig met hun specifieke opdracht. Het is echter buitengewoon frustrerend, als je na je benoeming ontdekt dat de kerkenraad verder geen tijd of aandacht voor je heeft. Je krijgt alleen regelmatig wat stukken toegeschoven, om uit te zoeken. In het zakenleven is dat ongehoord.

Met vaste regelmaat zijn daar de functioneringsgesprekken, omdat je werkt met levende mensen. De werkgever wil weten wie je bent en hoe je in je werk zit.

Daarom mag het als een 'must' worden beschouwd, dat de kerkenraad regelmatig, tenminste 1x per jaar, al zijn commissies ontvangt. En dan niet een afvaardiging of zo, maar de mensen zelf. Dat contact heb je gewoon nodig om je enigszins gestimuleerd te weten. Maar wat komt daarvan terecht?

En als het al gebeurt, hoe verloopt zo'n ontmoeting? Waar praat je over? Al gauw is merkbaar, dat het commissielid beter de stof beheerst dan de ambtsdrager. Te weinig gefundeerde meningen geven al snel enig ongenoegen, zeker als ze traditioneel en/of terughoudend zijn. Kortom: commissies leiden nog wel eens een eenzaam bestaan. Terwijl ze eerder worden ontmoetigd dan gestimuleerd. De kerkenraad heeft te weinig tijd voor die specifieke zaken. En als er voorstellen komen van enigszins ingrijpende aard, dan is hij er zomaar niet aan toe. Want veranderingen vragen beleid, en waar haal je dat w gauw vandaan? En hoe zal de gemeente daarover denken? Als je blijft geen onrust, dat kunnen we helemaal niet gebruiken op het moment, Zet het idee maar even in de koelkast, daar kan nog wel wat bij.

Gemeente

Het ergste is, dat op die manier niet echt stuur wordt gegeven aan de gemeente.

Ja, individueel gebeurt er wel veel. De huisbezoeken worden allemaal gebracht.

Maar intussen wordt de onderlinge band steeds losser. Daar zijn allerlei oorzaken voor: we leven in een tijd van bijna grenzenloos individualisme, ieder heeft zo zijn eigen belangen, en de religieuze **m-**peringen hebben soms een grote aantrekkingskracht.

Dat is allemaal waar, maar het is geen excuus. Als de eenheid van de

kudde wordt bedreigd, kijkt God eerst naar de herder. Wat doet de herder, wat doen de **herders samen?** De kerkverlating is een ramp. **Maar** het zijn niet alleen die duizend zielen per jaar die zich laten uitschrijven. Kerkverlating is een jarenlang proces, net als echtscheiding. Het gebeurt in de **praktijk**, wanneer mensen elkaar niet meer voldoende kennen of waarderen, wanneer de kritiek en de meningsverschillen overhand krijgen, **wanneer** het onderlinge verkeer **oppervlakkig** wordt en de roddel toeslaat.

Wanneer je wat analyses hierop los zou laten, zou je tot je schrik ontdekken dat gemeenteleden in de praktijk **steeds** minder van elkaar verwachten. 'Laat mij maar gaan.

Als af en toe de ouderling langskomt, is mij dat genoeg.' En de ouderling doet dat trouw.

Maar dat is geen doeltreffend h-leid! Dat is geen antwoord op de ontwikkelingen van **vandaag**. Je kunt **huisbezoeken** afleggen wat je wilt, **maar** als intussen je schapen steeds verder **van elkaar** af gaan lopen, houd je op den duur geen kudde over! **Denk** ook vooral niet dat je dit bestrijdt door een paar goede preken. De **preek** kan nog zo waar, troostvol, **vermanend** en stimulerend zijn, maar als er daarbij niet ook mogelijkheden worden geboden om **dit als gemeente** verder uit te werken, **blijft** de mooiste **boodschap** toch vaak **hangen** in de **individuele** sfeer. Het schaap gelooft wel, maar de kudde valt uiteen.

Analyse en aanpak

Wat je nodig hebt, is een eerlijke inventarisatie van het gemeentelieven. Wat is **daarin** wel of niet ontwikkeld? Wat is sterk, wat kunnen we goed gebruiken? En wat is zwak, waar **moeten we samen** wat aan doen?

En dat dan ook echt dóen! Als kerkenraad initiatieven **ontwikkelen**. Als je ziet, dat **groepen** gemeenteleden zich **wat terugtrekken**, haal ze dan **eens** bij **elkaar** en vraag wat er

is. **Heb** de moed, om als kerkenraad het gesprek met de **gemeente aan te gaan**.

Ah je merkt, dat er bij menigeen een proces van vervreemding optreedt, omdat men bijv. de taal van de kerk niet meer verstaat, durf dan dezelfde dingen anders te zeggen.

Ais de eredienst verregaand is verward, zodat mensen **de** overbeken-de passages **niet eens** meer horen, zet **dan de** hek liturgie op de heling. **Stimuleer je commissie**, en studeer **zelf mee**. Niet **de** liturgie is heilig, maar **de gemeente**. **Breng de resultaten in haar midden, laat ze bewust haar 'God ontmoeten** in alle onderdelen van de eredienst.

Als je constateert, dat gemeenteleden **steeds** minder hun geloof met **elkaar** delen, dat dat ook in de opvoeding **een toenemend** probleem is, en dat het verenigingsleven nog al eens te wensen overlaat, durf dan met nieuwe structuren te komen waarin mensen **elkaar ontmoeten**. Dat hoeft niet persé ingedeeld te zijn naar leeftijd of sexe. En het mag **zeker** niet **drijven op de voorkeur voor mensen met de ~ & & ligging**. Doorbreek het **eenzijdige ontmoeten**, en laat de mensen **elkaar** weer ontdekken.

Enzovoorts, enzovoorts.

Trek je ais kerkenraad niet van de problemen terug, maar **spring** in de bres. Laat de gemeente het niet zelf allemaal uitzoeken, maar geef leiding en structuur. **Geef** in preek **én praktijk** het antwoord op de verzoeken van deze tijd. Durf daarbij misstanden en scheefgroei aan te pakken. Prik door schijnbaar religieuze taal heen, **als het alleen bedoeld** is de **eigen** voorkeur veilig te stellen. Laat niet toe, dat de naam van de **Here voor elk willekeurig karretje** wordt gespannen. **Doorbreek** de invloed van allerlei meningen die niet op de bijbel (willen) **teruggaan**. In de bijbel lees je daar toch **duidelijke taal over, hoe je als kerkenraad zult optreden zonder iemand naar & ogen te & of naar de mond te spreken**.

Als je **daar niet aan** toekomt, geldt in de praktijk het recht van de

sterkste. Zelden valt dat **samen met het recht van Gods woord**. **Onherroepelijk leidt** dat in de **gemeente** tot verstening en verstarring, tot angst en **vervreemding**. **Dan gaat het leven er uit**.

Kerkenraad

Wil je als kerkenraad zo slagvaardig zijn, dan mag je intern wel goed op één lijn zitten, in het samen verstaan van Gods wil. Dat is **primair!** Vraag: hoeveel **tijd** wordt daarvoor uitgetrokken? Om met **elkaar**, als ambtsdragers, aan een **stuk bezinning** toe te komen?

De werkdruk is enorm, maar **dat kan geen reden** zijn je volledig te laten **dicteren** door de **post**. De kerkenraad zet ook zelf punten op de agenda, en **hij zal er goed aan doen** dit soort zaken **van** geloof, visie en beleid vrij hoog te **noteren**.

Anders is het gevaar niet denkbeeldig, dat het zelfs in de kerkenraad vrij ongeestelijk toegaat. Dat je met **zaken bezig bent en standpunten, terwijl** je te weinig aandacht geeft aan de gemeente zelf, haar samenleven in geloof. En nog erger, dat je vergeet je af te **vragen hoe de Heer van de gemeente over haar denkt**. En hoe Hij over de **kerkenraad** denkt.

Werkdruk is een groot gevaar. Als je daaraan toegeeft, **verlies je diepgang**. Je **stuurt elkaar op huisbezoek** zonder **gezamenlijke voorbereiding**. Je gaat in de gemeente **vragen naar geloof, zonder dat je elkaar als ambtsdragers daarin voldoende kent**. Ieder le@ in de huizen zo z'n eigen **accenten**, zonder dat je samen geïnventariseerd hebt **wat nodig is**. **Zo kan** er nog wel veel goeds gebeuren, maar er blijft ook heel veel liggen. Het is niet adequaat, niet toegesneden op wat nodig is. En het bindt niet **samen**.

De grote taak van de kerkenraad is: toerusting van de gemeente (Ef.4:12). Toerusting uiteraard naar wat zij nodig heeft, onder verschillende **omstandigheden** bedreigingen. Toerusting vanuit het Woord van God. Om samen alles

los te laten wat geen steunpunt kan zijn, en vast te houden wat Christus ons geeft, ook in elkaar.

Als er op de vergaderingen van de kerkenraad voor dergelijke bezinning onvoldoende ruimte is, als je daar geen tijd voor hebt en er onderling niet aan toe komt, hoe zul je dan ooit echt eensgezind worden? En hoe zul je in de gemeente streven naar wat je intern overslaat? Afstandelijkheid in de gemeente kan niet het minst gevoed worden door afstandelijk gedrag van de ambtsdragers onderling. De regering van Christus komt dan niet uit de verf, in stilte blijft ieder zijn eigen paus.

Vraag

Blijft de vraag: hoe krijg je dat allemaal voor elkaar? Gewoon al qua tijd? Hoe organiseer je dit? En vooral: hoe geef je dit inhoud? Daarover wil ik een volgende keer iets zeggen. Intussen kan ieder erover nadenken.

'Zie voor wat dit element betreft, mijn bijdrage Een bouwplan voor iedereen in De Reformatie' dd. 2 mei 1998.

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk van Zwolle-C.

BERICHT VAN DE BASIS

En ik hoorde een luide stem in de hemel zeggen: Nu is verschenen het heil en de kracht en het koningschap van onze God en de macht van zijn Gezalfde; want de aanklager van onze broeders, die hen dag en nacht aanklaagde voor onze God, is nedergevoeren. 11 En zij hebben hem overwonnen door het bloed van het Lam en door het woord van hun getuigenis, en zij hebben hun leven niet liefgehad, tot in de dood. 12 Daarom, verheugt u, gij hemelen en wie daarin wonen. Wee de aarde en de zee want de duivel is tot u nedergedaald in grote grimmigheid, wetende, dat hij weinig tijd heeft.

Openbaring 12:10-12

'God in den hoog' alleen zij eer.'

Een graag gezongen lied.

Het is beproefd en het heeft de proef doorstaan.

'De strijd heeft thans een einde.'

Is dat zo? Is het waar?

Er is weinig van te merken. De strijd is in volle gang.

Het is al gezegd uit de hemel in het gezang van de engelen.

In de hemel is vrede en rust. De vijand heeft er niets te zoeken.

Maar de aarde en allen die er wonen zijn gewaarschuwd.

Hier gaat het er heet aan toe. Satan is laaiend.

Hij laat Gods kinderen niet met rust.

Zonde en ziekte staan hen naar het leven. We staan vaak machteloos bij het leed en lijden van onze naaste dichtbij en ver weg.

We staan voor ons gevoel alleen.

Als een soldaat aan het front. De kogels vliegen hem om de oren. Graanaatscherven schenden zijn gezicht. Dodelijk vermoeid is hij.

Het vijandelijke vuur is verschrikkelijk. Het komt van alle kanten.

Hij en zijn medestrijders zijn omsingeld en moeten met hun laatste krachten hun stellingen verdedigen.

Waar doet hij het voor? 't Is vechten

B. Buitendijk

M meditatief

voor een verloren zaak.

De moed zakt hem in de schoenen. Waarom nog verder vechten?

Dan komt er bericht van het hoofdkwartier:

De omsingeling is doorbroken.

De beslissende slag is geleverd.

De overwinning is zeker!

Houd vol!

Midden in de strijd, in bezet gebied, krijgen we het bericht van de Basis: De vijand is verslagen. Hij kan niet meer in de hemel komen.

Satan vecht voor een verloren zaak. Hij vecht nog door.

Met vereende krachten komen de doodsvijanden op Gods kinderen af. Onderschat ze niet. Maar je hoeft ook niet bang te zijn.

Ze hebben geen recht op Gods volk. God heeft de vrede weer gebracht.

Hij heeft vijandschap gesticht tussen de duivel met zijn volgelingen en allen die op de Here vertrouwen. Wij weten al vanaf het paradijs, dat satan de grote verliezer is.

De engelen hebben het overwinningsslied gezongen toen de Verlosser op aarde kwam: vrede op aarde! Door Christus zijn wij meer dan overwinnaars.

'De strijd heeft thans een einde.'

We zingen niet: de strijd is thans ten einde.

Dat is nog toekomstmuziek.

Maar eens zal het lied zo gezongen worden.

Want het einde komt.

Het geen eindeloze oorlog.

Midden in de strijd hebben we iets om naar uit te zien.

Gods openbaring verheldert onze blik en licht ons voor.

Het bericht van de Basis geeft de burger moed.

Het brengt op aarde de lofzang.

'God in den hoog' alleen zij eer!'

Ds. B.C. Buitendijk is predikant van de Gereformeerde Kerk van Steenwijk.

Wandelen met God

Je praat er wel eens over. Over bidden. Je persoonlijke gebed.

Soms met je catechisanten of gewoon met leden uit je gemeente. **onder vier ogen.** Machtig mooie dingen kun je dan te horen krijgen. Over verbondenheid met de Here, **over rust vinden in Hem.** Soms is het ook wel wat armoedig gesteld met het bidden. Niet iedereen vindt bidden gemakkelijk.

Een van de moeilijke kanten aan bidden is, hoe je je het allemaal moet voorstellen. Ins Blaue hinein, zeggen mensen wel eens. Of ze ervaren er niets bij. Het is ook niet echt op ons lijf geschreven om te spreken met iemand, die we niet zien kunnen of direct horen. Bidden is echt wel iets anders dan een telefoongesprek voeren. Er is om zo te zeggen niemand die iets terug zegt, die laat merken je gehoord te hebben. Er is niemand te zien. En jij bent daar in je kamer... en je bidt.

Maar kun je of mag je je er werkelijk niets bij voorstellen?

Er zijn gedeelten in de Bijbel die ons iets **Mensen** **van de ~ & & e** waarin een mens zich bevindt als hij bidt. Je leest er bijv. over in Openbaring 4. Johannes wordt daar persoonlijk door de Here Jezus uitgenodigd om hogerop te komen en te zien.

Er staat een deur in de hemel open. Wonderlijk is dat, maar niet minder werkelijkheid! Dat hele hoofdstuk en ook het volgende beschrijft dan

ware met Johannes mee.

Johannes ziet een troon in de hemel en op die troon zit Iemand. Schitte-

rend was die Iemand. Als diamant. Een hele beschrijving van wat er allemaal te zien is, volgt. Maar geen beschrijving van die Iemand. Dat is overigens in overeenstemming met heel de Bijbel. God valt niet te beschrijven. We hebben geen mensenwoorden om de indrukwekkendheid van zijn majesteit te beschrijven. Het is eigenlijk ook helemaal niet nodig: we lezen dat Johannes ziet dat die Iemand, dat God ^{er is}. Aanwezig.

En wat een geweldig vergezicht daarboven. De Here op zijn troon; die vierentwintig oudsten in een halve cirkel om Hem heen; die vier bijzondere dieren. Zeven fakkels brandend, die de Geest van God verbeelden. En dan al dat roepen van die engelen: heilig, heilig, heilig is de Here! Bliksemstralen, donderslagen gaan van de troon uit. En dan die ruimte, die zee als van Kristal... Wat een ongelooflijk indrukwekkend schouwspel voor Johannes. En je leest het en kijkt zomaar mee.

Je zou mogen zeggen: daar sta je dan voor Gods troon. Een klein en nietig mens temidden van al die hemelse en goddelijke heerlijk-

heid. Dat is in feite ook wat er gebeurt als je gaat bidden. Je gaat voor de troon van God staan. Ja u en jij, daar op je kamer, 's avonds laat. Of bij het eten. Want, zegt de Bijbel ergens: als we bidden, gaan we tot de troon van Gods genade. En dat mag je, als je gelooft, ook nog eens met vrijmoedigheid doen (Hebr.4:16). Dat heeft niets met brutaliteit te maken, deze vrijmoedigheid. Het is geen vrijpostigheid. Het heeft alles te maken met de zekerheid dat er voor je betaald is door Jezus Christus. Dat je er niet alleen voor staat. Letterlijk: alleen voor die troon van God. Zo indrukwekkend, je zou het niet uithouden.

Niet zo gek was het dat mensen dachten dat ze het niet zouden overleven om oog in oog met God te staan. Gods heiligheid verdraagt onze zondigheid immers Met?

Nooit een keer? Dat kun je begrijpen! Johannes kwam echter ook niet op een ongeoorloofde manier de hemel binnen. Het was Jezus zelf die hem uitnodigde om hogerop te komen, binnen te gaan en te zien met allebei zijn ogen.

Wie gered is door Jezus Christus, schrijft Paulus, (Filipp.3:20) is hier op deze aarde al een burger van het Koninkrijk der hemelen.

Dat is het wonder van Gods reddingsoperatie, dat zondige mensen van beneden oog in m g mogen staan met Hem, achter de Here Jezus Christus. Zo kijkt de Here naar ons, vertelt de Bijbel: Hij ziet ons aan in Jezus Christus. Dat is dan ook werkelijk de enige manier om oog in oog met God te staan: achter Hem, die voor ons alle schuld betaalde. Achter Hem, die onze schuld verzoende.

Over deze dingen moet je eens nadenken, als je straks weer gaat bidden. Je zit op je bed, of je ligt geknield. En je opent je mond en je mag het meemaken, dat je dan weer meekijkt met Johannes naar dat hele indrukwekkende gebeuren daar in de hemel, met God, die Iemand in het centrum van alle aandacht. En doordat je je mand opendoet, en spreekt, is er aandacht voor je vanuit die troon, vanuit die Ene. Alle aandacht. En jij staat achter de Here Jezus. En zijn bloed kleurt je leven op voor God: een schoongewassen mms!

Geen mens staat voor die troon met zijn duimen in zijn vestzak om God eens goed te laten horen hoe best hij het wel niet heeft afgebracht. Wie daar mag gaan staan, begrijpt dat je daar alleen maar kunt komen met een nederig hart. Met tranen van berouw. Met Mijschap over zoveel genade en verlossing.

En tegelijk ga je begrijpen dat bidden niet zomaar iets is. Een schreeuw in het donker van de nacht. Woorden gesproken ins Blaue hinein. In geloof mag je staan voor die troon. En alles bij die Ene neerleggen; het Hem voorleggen. Die Ene, die Iemand is je Vader om Christus' wil. Niets hoeft je of kun je verborgen houden. Hij weet het allemaal. Hij hoort het allemaal. Niets ontgaat Hem. Dan mag je, om Christus' wil ook vertrouwen op verhooring. En, onder de indruk van zijn verbevenheid en van zijn vaderschap kun je het ook geloven dat Hij het inderdaad zal maken. Altijd weer.

Wie zo gaat staan voor die troon van God, achter Jezus Christus, onze Heiland, die zal merken dat de hele manier van zijn bidden zal veranderen. Je houding, je woorden, noem maar op. Maar wat een feest als je zo voor God mag staan, de God met het hart van goud, het hart van een niet te evenaren Vader.

Ds. O.W. Bouwsma is predikant van de Gereformeerde Kerk van Gouda.

U UIT DE KERKEN

Persberichten

De Stichting voor Reformatorische Wijsbegeerte heeft per 1 september 1998 dr. R. Kuiper benoemd tot bijzonder hoogleraar Reformatorische Wijsbegeerte aan de Faculteit der Wijsbegeerte van de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Roel Kuiper (1962) studeerde geschiedenis en filosofie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Hij promoveerde in 1992 aan de VU op het proefschrift *Zelfbeeld en wereldbeeld. Antirevolutionairen en het buitenland, 1848-1905*.

Kuiper is directeur van de Marnix van St. Aldegondé Stichting, het Wetenschappelijk Studiecentrum van de RPF, sinds 1995. Daarvoor was hij directeur van het Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte.

Bij publiceerde veel op het terrein van politieke geschiedenis, politieke en sociale filosofie en geschiedsfilosofie. Enkele publicaties van zijn hand:

Zelfbeeld en wereldbeeld. Antirevolutionairen en het buitenland, 1848-1905. (diss.) Kampen: Kok, 1992.

– *Uitzien naar de zin. Inleiding tot een christelijke geschiedbeschouwing.* Leiden: Groen, 1996.

– Reformatorische partijvisie. Nunspeet: Marnixstichting, 1996.

– 'Christelijke geschiedbeschouwing als duiding van traditie'. In: *Philosophia Reformata*, 1995, 2. Prof. Kuiper hoopt vanaf het tweede semester van het collegejaar '98/'99 colleges te geven.

Kuiper volgt op de leerstoel dr. Bas Kee op, die tien jaar lang deze leerstoel bekleedde.

EUROPESE EENHEID

Eind 1998 wordt in Zuidlaren het zendingscongres voor jongeren gehouden. Ruim 7.000 jonge christenen uit alle delen van Europa zijn één in hun verlangen anderen te bereiken met het Evangelie.

MISSION '99

28 dec '98 tot 2 jan '99

Bel voor meer informatie en de nieuwe brochure:
TEMA/MISSION'99 • Telefoon 0342 - 46 24 25

WOORD EN GEEST BIJ DE WEDERGEBOORTE

A.N. Hendriks

Achtergronden

In twee artikelen hebben wij aandacht gegeven aan het begin van onze heiliging, aangeduid met wedergeboorte (D. L., III/IV, 12) of tweede geboorte (N.G.B., Art. 35). Onze belijdenis noemt deze radicale vernieuwing van ons hart een werk van de Heilige Geest, dat Hij doet door het (gepredikte) Woord. Zijn bovennatuurlijke werking sluit niet uit het gebruik van het evangelie, dat de wijze God tot zaad van de wedergeboorte bestemd heeft (D.L., III/IV, 17). Het spreken van A. Kuyper over een 'onmiddellijke' wedergeboorte verdraagt zich niet met wat onze belijdenis overeenkomstig de Schrift over dit werk van de Geest belijdt.

Bij wat onze belijdenis zegt, dringen zich echter wel klemmende vragen aan ons op. Als het evangelie een zaad van de wedergeboorte is, waarom worden dan niet allen, die het horen, opnieuw geboren? Is het Woord dan niet altijd een kracht van God tot behoud? Komt dan in dat Woord niet altijd die bovennatuurlijke werking van God, waardoor Hij ons wederbaart, naar mensen toe? Gaan Woord en Geest dan misschien niet altijd samen? Het is met deze vragen dat wij ons in dit laatste artikel willen bezig houden.

Tweeërlei roeping?

Reeds Calvin heeft zich indringend bezig gehouden met de ervaring dat velen het evangelie horen en toch niet tot bekering komen.¹ Vanuit deze ervaring komt Calvin ertoe te spreken over een 'tweevoudige soort' van roeping. De reformator schrijft: "Want er is een algemene

roeping, door welke God door middel van de uiterlijke prediking des Woords allen gelijkelijk tot zich noodt, ook hen, wie Hij die roeping tot een reuk des doods en een oorzaak van des te zwaarder verdorvenis voorstelt. En er is ook een andere bijzondere roeping, welke Hij gemeenlijk alleen de gelovigen waardig keurt, wanneer Hij door de inwendige verlichting zijns Geestes bewerkt, dat het gepredikte Woord zich in hun harten hecht" (*Inst.*, III, 24, 8). Deze bijzondere roeping noemt Calvin ook wel de 'inwendige roeping' (*Inst.*, III, 24, 2). In het voetspoor van Calvin ging men in gereformeerde kring al meer spreken over tweeërlei roeping: een 'uitwendige', die tot alle hoorders van het evangelie komt, en een 'inwendige', die God alleen aan zijn uitverkorenen geeft. Bij deze laatste draagt het Woord vrucht tot behoud en komt het tot wedergeboorte. Hoe goed bedoeld ook, aan dit spreken over tweeërlei roeping

kleven aanzienlijke bezwaren. K. Schilder wijst er terecht op dat de roeping nooit louter 'uitwendig' is, hij spreekt de gehele mens aan, "in- en uitwendig, om zoo te zeggen naar de inwendige en naar de uitwendige zijde..."² Juist dat verklaart de heftige reactie van Joden op Paulus' prediking, zoals wij daarover in Handelingen lezen. In de gelijkenis van het zaad spreekt de Here Jezus niet over verschillend zaad, maar over verschillende grond, waarin het zaad valt (vgl. Matt. 13:1-9). In de gelijkenis van het koninklijk bruiloftsmaal gaat één roeping uit, waarop echter heel verschillend wordt gereageerd (vgl. Matt. 22:1-14).

Bij het spreken over een 'uitwendige' roeping dreigt bovendien het gevaar dat men vergeet, hoezeer het Woord het Woord van de Geest is. Wie het Woord hoort, hoort de Geest (vgl. Openb. 2-7). De stem van de Geest klinkt niet pas bij de 'inwendige' roeping! Daarom verzet ieder, die het (gepredikte) Woord verwerpt, zich tegen de Heilige Geest (Hand. 7:51) en dooft ieder, die de profetieën veracht, de Geest uit (1 Tes. 5:19).

In het spreken over tweeërlei roeping projecteert men het verschillende effect van de prediking terug in de roeping. Maar dit spreken vindt in de Schrift geen grond. Er is één roeping die van Godswege uitgaat. De Leerregels zeggen: "Allen die door het evangelie worden geroepen, worden in volle ernst geroepen" (III/IV, 8). Maar niet bij ieder leidt deze ene roeping tot bekering en geloof. De constructie van tweeërlei roeping kan uiteindelijk niet dienen om te verklaren, dat niet allen die het Woord horen, opnieuw geboren worden!

Bijkomende werking van de Geest?

Om in de genoemde problematiek verder te komen is men ook wel gaan spreken over een 'bijkomende' werking van de Heilige Geest. Het Woord wordt gepredikt. Gods roepstem gaat uit. Maar wil het tot wedergeboorte en bekering komen, dan moet de Geest Zich 'paren' aan het gepredikte Woord, dan moet zijn onoverwinnelijke kracht erbij komen. Heel ver ging daarin de lutherse theoloog H. Rathmann in een boek dat in 1621 van zijn hand het licht zag.³ Volgens Rathmann is het feit dat het evangelie niet altijd gehoor vindt, niet enkel terug te voeren op de weerbarstigheid van het hart van de mens. Dit feit is ook terug te voeren op de Schrift. Op zich is de Schrift een dode letter, slechts de historische oorkonde van Gods openbaring. De Heilige Geest moet ook de Schrift verlichten, wil zij werkzaam zijn.⁴

Deze verlichting van de Schrift ziet Rathmann als een afzonderlijke en zelfstandige daad van de Heilige Geest. Het Woord is dus voor Rathmann niet altijd het zwaard van de Geest. Het is dat, wanneer de werking van de Geest 'erbij' komt.

De opvatting van Rathmann bleef niet onweersproken. In reactie op zijn visie kwamen lutherse theologen moe te spreken over een *blijvende* aanwezigheid van de Geest in het Woord. Van een scheiding tussen Woord en Geest op de manier van Rathmann wilden zij niet weten. De Schrift is altijd vervuld van de kracht van de Geest, ook voor en buiten gebruik (*ante et extra usum*), want de kracht van de Geest woont in de Schrift. Daarom is de Schrift altijd werkzaam tot geloof en bekering. Dat zij dit heilzaam effect niet altijd heeft, ligt aan het weerstrevende hart van de mens, dat de werking van de Geest kan tegenstaan.

Tegen deze insluiting van de Geest

in de Schrift rees verzet van gereformeerde kant. Waar lutherse theologen in reactie op Rathmann benadrukten dat de Geest werkt 'door' het Woord (*per verbum*), stelden de gereformeerden dat de Heilige Geest werkt 'met' het Woord (*cum verbo*). Zij deden dit om elke 'Woordmagie' uit te sluiten en om de soevereiniteit van de Geest te eerbiedigen. De Geest werkt nooit los van het Woord, maar is niet in het Woord opgesloten. De Geest blijft altijd de Heer van het Woord. Het doet al wat Hem behaagt.⁵

Echter, ook al werd tegenover de gedachte van de blijvende immanentie van de Geest in het Woord door de gereformeerden benadrukt, dat de Geest 'met het Woord' werkt, men kan niet zeggen dat de gereformeerde positie bepaald wordt door dit 'met het Woord'. Onze belijdenisgeschriften spreken dan ook meer dan eens over het werk van de Geest 'door het Woord' (vgl. bijv. H.Cat. antw. 21; antw. 65; N.G.B. art. 24; D.L. III/IV, 17). Wie dan ook stelt dat het 'met het Woord' typisch gereformeerd is, doet geen recht aan wat onze belijdenis leert.⁶ Het is mogelijk en zinvol over zowel 'door' als 'met' het Woord te spreken, wanneer het gaat om het werk van de Geest. In het eerste honoreert men de kracht van het Woord waarvan de Schrift zo duidelijk getuigt; in het tweede benadrukt men dat dit Woord enkel door de kracht van de Heilige Geest heilzaam effect heeft. Het Woord is een zwaard, maar wij mogen nooit vergeten dat het een zwaard van de Geest is.⁷

Al ging men niet verder als de lutheraan Rathmann, ook in gereformeerde kring heeft men wel gesproken over een 'bijkomende werking' van de Heilige Geest. Wil het Woord gehoor vinden in het hart, dan moet de Geest er met zijn krachtadige werking bij komen.

Calvijn schrijft in zijn commentaar op Jesaja 59:21: "De Geest verbindt

zich met het Woord, aangezien zonder de krachtadigheid van de Geest de prediking van het Woord niets zou uitwerken, maar vruchteloos zou blijven". En in zijn commentaar op Johannes 14:25 zegt de reformator: "ijdel en tot geen nut is de uiterlijke prediking, indien er niet bijkomt het onderwijs van de Heilige Geest". Calvijn gebruikt in dit verband graag het woord 'begeleiden'. Het Woord heeft heilzaam effect, wanneer de Geest het begeleidt.⁸

De afgevaardigden uit Utrecht op de synode van Dordt (1618-1619) stelden: wil het tot wedergeboorte komen "zoo is . . . daartoe niet genoegzaam die uiterlijke openbaring door de h. Schriftuur, of door het gepredikte Woord; maar het is noodig, dat ook een bijzondere werking des H. Geestes, onderscheiden zijnde zelfs van de werking des Woords, bij dezelve bijkomt. . .".⁹ Hoewel H. Baynck de kracht van het Woord als een door de Geest gesproken Woord benadrukt, meent hij toch, dat er een 'subjectieve werkzaamheid' van de Geest bij 'het objectieve Woord' moet komen, wil het in een toebereide akker vallen.¹⁰ Het Woord alleen is niet voldoende. Er moet "eene rechtstreeksche, onverwinnelijke werking des H. Geestes" bijkomen." M. I. Arntzen achtte nog onlangs het spreken over 'bijkomende genade' onontkoombaar en schreef: "Ook de krachtigste en meest zuivere gereformeerde prediking is op zichzelf ontoereikend om mensen te bekeren. Daar moet inderdaad de werking van de Heilige Geest bijkomen en dit geschiedt niet automatisch".¹²

In het voetspoor van L. H. van der Meiden¹³ bepleitten ook de christelijke gereformeerde deputaten in de samenspreking met gereformeerde deputaten te spreken over een bijzondere en 'bijkomende' werking van de Geest, waardoor het accent komt te liggen op het soevereine werk van de Heilige Geest en verbondsautomatisme de pas wordt afgesneden.¹⁴

Het doordringende werk van de Geest

In dit spreken over een 'bijkomende' werking van de Geest is te waarderen dat men de diepe onmacht van de mens om het Woord heilzaam te horen serieus neemt en opkomt voor de vrijmacht van de Heilige Geest, die **wederbaart** wie en wanneer Hij wil. Toch kleven er aan dit spreken ook **bezwaren**. Het **gevaar** dreigt dat het (gepredikte) Woord een 'objectieve' aangelegenheid **wordt** (zie H. Bavinck), terwijl de Schrift het evangelie een 'kracht Gods' noemt (Rom. 1:16) en **zegt** dat het Woord van God 'levend en krachtig' is (Hebr. 4:12). Daarbij komt dat wanneer men spreekt over een 'bijkomende' werking van de Geest, gemakkelijk kan vergeten worden dat de Heilige Geest reeds in het gepredikte Woord werkzaam aanwezig is. Hij komt niet 'bij' het Woord, want het Woord is **altijd** het door de Geest gesproken en gehanteerde Woord. (vgl. Hebr. 3:7; 10:15; Openb. 2:7). Daarom reageerde Stefanus ook op het ongeloof van de joodse Raad met het verwijt: "gij verzet u altijd tegen de Heilige Geest" (Hand. 7:51).

In de derde plaats: ook al willen niet **allen** die spreken over een 'bijkomende' werking van de Geest, deze **opvatten** als een rechtstreekse, onmiddellijke **werking**,¹⁵ dit spreken kan de gedachte in de hand werken dat de opening van het **mensenhart** niet door het Woord geschiedt. Wij **krijgen** dan toch weer een aparte daad van de Geest, wel met, in verband met het Woord, maar niet **door** het Woord. Dit verdraagt zich niet met wat de Schrift leert over de wedergeboorte door het Woord (vgl. 1ak. 1:18; 1 Petr. 1:23).

Men **kan** zich voor deze 'bijkomende Geesteswerking' moeilijk op de Leerregels van Dordt beroepen. Wanneer zij in III/IV, 12 zeggen dat de wedergeboorte in ons niet **teweeg** wordt gebracht 'door

middel van de uiterlijke prediking alleen', zeggen de Leerregels dit niet om ruimte te maken voor een 'bijkomende' werking van de Heilige Geest. De Dordtse vaderen keren zich hier tegen de **remonstrantse** gedachte als **zou** de prediking als zodanig toereikende genade bieden **en** het werk van de Geest in zijn **doordringende** kracht overbodig maken.¹⁶ Op de achtergrond staat de opvatting van de Remonstranten dat de 'appelerende genade', die in de uiterlijke prediking naar de mens toekomt, voldoende is, om hem geestelijk levend te maken.¹⁷

Het woord 'uiterlijk' heeft hier een beperkende strekking en houdt de ruimte voor het noodzakelijke doordringende werk van de Geest in het hart van de mens. **Men** mag dan ook uit III/IV, 12 niet de conclusie trekken dat de vaderen van Dordt tekort zouden doen aan het gepredikte Woord als zaad van de wedergeboorte (vgl. III/IV, 17). De afgevaardigden uit Groningen boren diep, wanneer zij zeggen ter synode, dat de **Remonstranten** de kracht van de genade van de Geest geenszins toelaten, **maar** die geheel en al stellen in "eene aanrading, naar de wijze van de aanrading der zeden".¹⁸

C. Trimp heeft gelijk, wanneer hij erop wijst dat de Leerregels niet spreken over een 'bijkomende' werking van de Geest, maar over het tot in het hart **door-dringende** werk van **de Geest**.¹⁹ III/IV, 12 belijdt dat God ook doordringt tot in het diepst van de mens met de krachtige werking van de Heilige Geest, die de wedergeboorte werkt. En in III/IV, 10 is sprake van een roepen 'met kracht' (*efficaciter*).

De Leerregels zeggen dat **allen**, die het evangelie horen 'in volle ernst' (serio) geroepen worden (III/IV, 8). Er is één roeping die tot allen uitgaat. Maar niet bij **allen** heeft deze roeping heilzaam effect. Daarvoor is nodig dat de Heilige Geest roept 'met kracht', **het** (gepredikte) Woord

ook tot het hart laat doordringen (vgl. Hand. 16:14). Een mens moet door het Woord 'getroffen' worden 'diep in zijn **hart**' (vgl. Hand. 2:37), wil het tot bekering komen. De Geest komt er dan niet 'bij', **mar de stem** van **de Geest, die reeds in de roeping klinkt, reikt dan tot in het hart!** De Geest plant dan en **grift** dan het Woord in het hart, om met Calvijn te spreken.²⁰ Het komt mij voor dat wij, **wanneer wij** het in aansluiting bij de Leerregels zo **zeggen**, Woord en Geest **het** dichtst bijeen houden in ons nadenken over het wonder van de 'geboorte van boven'.

Er blijft hier veel dat logisch niet doorzichtig te maken is. Ieder **die** het evangelie **hoort**, wordt 'in volle ernst' door de Here geroepen. God speelt **geen** spel met de mensen. De Leerregels spreken van de **schuld** van **de** ernstig geroepene, wanneer hij aan Gods roepstem geen gehoor geeft (III/IV, 9). Tegelijk belijden zij, dat ieder die wel gehoor geeft, **dit** enkel aan God te **danken** heeft, die de zijnen roept met kracht (11, IV, 10).

Dit mag ons echter nooit tot een lijdzaam afwachten brengen, of de Geest ons nog eens wil roepen met kracht **en** ons **hart** wil aanraken. De vernieuwing van ons leven is ons bij de doop beloofd. En die belofte komt tot ons, zo **vaak** **Gods** roepstem in het (gepredikte) Woord tot ons klinkt. Niemand kan straks zeggen: ik wilde U, Here, wel dienen, **maar** mijn hart werd niet door de Heilige Geest aangeraakt. Wanneer de Here Jezus Nicodemus plaatst voor de **noodzaak** van de geboorte 'van boven' ("Gijlieden met wederom geboren worden", Joh. 3:7), roept Hij hem tegelijk op die geboorte in geloof bij Hem te zoeken (Joh. 3:16). In Christus hebben wij **alles** wat voor ons behoud nodig is. **Ook** de radicale omzetting van ons hart. Hij is het, **die** nog steeds die oude **belofte vervult**: "een nieuw hart zal Ik u geven en een

nieuwe geest in uw binnenste...

Mijn Geest zal Ik in uw binnenste geven..." (Ezech. 36:26, 27).

¹ K. Exalto attendeert hierop: "Vanuit de uitwerking, het effect van de prediking komt hij (Calvin) ertoe te spreken over een tweevoudige roeping" (*De Roeping*, Een dór-matorische bezinning, Amsterdam 1978, p. 48).

² K. Schilder, *Heidelbergsche Catechismus*, II, Goes 1949, p. 433.

³ Vgl. voor de visie van B. Rathmann, R.H. Grützner, *Wort und Geist. Eine historische und dogmatische Untersuchung zum Gnadenmittel des Wortes*, Leipzig 1902, p. 225 e.v.

⁴ Rathmann stelt: "Denn so das Wort Gottes... sol in den Herzen der Menschen aufgehen, so musz das ewige Wort oder der H. Geist durch Erleuchtung in und aus der Schrift solches schaffen" (geciteerd bij R.H. Grützner, a.w., p. 240).

⁵ B. H. Nebe, *Deus Spiritus Sanctus*, Gütersloh 1939, merkt op: "Die Lehre vom Personsein des Heiligen Geistes... bedeutet pneumatologisch die Handlungsfreiheit und, in diesem Sinne, die Selbständigkeit des Heiligen Geistes hinsichtlich des verkündigten Gotteswortes, des ausseren, mündlichen Wortes in allen seinen Beziehungsweisen" (p. 85, 86).

⁶ Het 'door' en 'met' het Woord vinden wij ook in de consensus over de verhouding tussen Woord en Geest, die er kwam tussen Luther en Zwingli tijdens het godsdienstgesprek te Marburg, 1529. In het achtste artikel van Marburg wordt gezegd: "Das der heilige geist, ordentlich zureden, niemants solchen glauben oder seine gabe gibt on (-zonder) vorgehend Predigt oder muntlich wort ader Euangelion Chrisj. Sondern durch und mit solchem muntlichen wort wirckt er und schafft den glauben, wo und ja wilchem er will, Rom. X" (geciteerd bij J. Kamphuis, *Oecumenische perspectief in Marburg*, 1529, in: *Pastorale. Pastoraat van Geest en Woord. Opstellen aangeboden aan dr. A. N. Hendriks*, Kampen 1997, p. 201). Kamphuis schrijft: "Het gereformeerd protestantisme heeft zijn afgewogen formuleringen in de thematiek van de verhouding van de Geest uit het Woord in Marburg 1529 ontvangen..." (p. 217).

⁷ Vgl. G.C. Berkouwer, *De Zonde*, I, Kampen 1958, p. 212, 213.

⁸ W. Krusche, *Das Wirken des Heiligen Geistes nach Calvin*, Göttingen 1957, merkt op: "Der Begriff des Begleitens dürfte am weitestesten Calvins Verhältnisbestimmung der Geistwirksamkeit zum Wort ausdrücken" (p. 228). Calvin houdt echter Woord en Geest bijeen, vgl. wat hij zegt in zijn boek tegen Pighius: "God grift krachtdadig door de Geest in & harten van de mensen in, wat Hij door zijn mond, niet eerder, noch later, maar tegelijk tot hun oren spreekt" (geciteerd bij W. Krusche, a.w., p. 230 not 563). Zie voorts C. Graafland, *Best*: Calvin een bepaalde orde des heils geleerd?, in: *Verbi Divini Minister. Een bundel opstellen aangeboden aan L. Kievit*, Amsterdam 1983, p. 118 e.v.

⁹ *Acta of Handelingen der Nationale Synode te Dordrecht*, ed. J.H. Donner/S.A. van den Hoorn, Leiden z.j., p. 802.

¹⁰ K. Bavinck, *Gereformeerde Dogmatiek*,

IV, Kampen⁴ 1930, p. 440

¹¹ H. Bavinck, *Roeping en Wedergeboorte*, Kampen 1903. J. Kamphuis, *Aantekeningen bij J. A. Heyns Dogmatiek*, Kampen 1982, p. 81 spreekt over Bavincks "aarzelingen met betrekking tot de verhouding van Geest en Woord". Vgl. ook G.C. Berkouwer, a.w., p. 209.

¹² M.J. Arntzen, Met het Woord of door het Woord: of beide? p. 45. in: *Pastorale. Pastoraat van Geest en Woord*,

¹³ Vgl. L.H. van der Meiden, *De bijzondere Geesteswerking met het Woord*, Dordrecht 1949, p. 14, 15: "Slechts dan is dus het Woord in die zin efficiëx, dat het tot geloof en bekeering leidt, wanneer de Heilige Geest zich op bijzondere wijze met dat Woord paart".

¹⁴ Vgl. *Rapport deputaten gesprek met Christelijke Gereformeerde Kerken*, I, Barneveld (1995), p. 9.

¹⁵ L. H. van der Meiden, a.w., spreekt nadrukkelijk over de bijzondere werking van de Geest met het Woord.

¹⁶ Vgl. C. Trimp, Is de prediking 'uiterlijk?', in: *Bezielde verband. Opstellen aangeboden aan prof. J. Kamphuis*, Kampen 1984, p. 222

¹⁷ Wanneer de Leerregels in W. Verboordeling van de dwalingen, 7, spreken over "nog een andere, veel krachtiger en goddelijker werking van de Heilige Geest" gaat het niet om een bijzondere 'bijkomende' werking. Deze krachtiger en goddelijker werking staat in contrast met het 'vriendelijk' appel op ons' en de 'appellerende genade', die de Remonstranten voldoende achten om natuurlijke mensen tot geestelijke te maken. Dat dit de tegenstelling is, blijkt uit de Acta

van Dordt op vele plaatsen. Vgl. bijvoorbeeld het gevoelen van de theologen uit Emden: "Want de Schriftuur leert, dat de bekeering van den vleeschelijken mensch geschiedt, niet alleenlijk door eene zedelijke aanrading door redenen, maar ook door eene veel Goddelijker werking Gods, en in alle deelen niet minder, dan geweest is in de eerste schepping des menschen" (*Acta of Handelingen der Nationale Synode te Dordrecht*, p. 509).

¹⁸ Acta of Handelingen, p. 831.

¹⁹ C. Trimp, a.w., p. 229. Vgl. C. Trimp, *Tot een levendige troost zijns volks*, Goes 1954, p. 149, waar hij spreekt over een 'doorstotende' werking van de Geest.

²⁰ Vgl. W. Krusche, a.w., p. 259. H. Berkhof, *De leer van de Heilige Geest*, Nijkerk 1965², zegt: "Het Woord brengt de Geest tot het hart en de Geest brengt het Woord in het hart" (p. 42). Calvin zegt het ook: "Kortom, Hij brengt die uiterlijke woorden en sacramenten van de oren in de ziel over" (*Inst.*

• IV, 14, 12

Dr. A.N. Hendriks is predikant van de Gereformeerde Kerk van Amersfoort-Centrum.

De Landelijke

Organisatie

Kerktelefoon

is uw aan-

spreekpunt

voor alle

zaken aan-

gaande hel

medium

kerktelefoon.

Landelijke Organisatie Kerktelefoon

A

Zij vertegenwoordigt uw belangen bij diverse instanties zoals de PTT, maakt zich sterk voor behoud van betaalbaarheid, en adviseert waar nodig over techniek, kabelaansluitingen, onderlinge samenwerking etc.

Voor nadere informatie of aanmelding als lid: L.O.K., Tj. Bottemastraat 7, 8442 JV Heerenveen tel.: (0513) 62 43 78.

Alles wat voor uw kerkgebouw/renovatie nodig is: collectebussen, collectezakken + rekken, liturgieborden, doopvont, avondmaal arviezen, linnen, tafels, kerkbanken, stoelen, kathedr, lezenaar, preekstoel, knielbanken. MEUBELMAKERIJ

Louis Meijer

Correspondentieadres: Gerstveld 36, 3902 ES Veenendaal

Showroom: Benedeneind 1

Tel./Fax zaak 0318-529974

NORMEN EN WAARDEN IN DE SCHOOL

Jetze J.D. Baas

Opvoeding en onderwijs

Gave wedstrijd gisteren op de tv, hè?" met deze **opmerking** begroet Johan op maandagochtend zijn vrienden op het schoolplein. De wedstrijd is voor de groep het gesprek van de dag. Tot de **bel** gaat. Later in de kring neemt Johan weer het **woord**: "Meester die rode kaart voor De B&*-teren vond ik echt onzin. Hij deed toch zeker niets." De leerkracht van groep acht is verlegen met deze opmerking van Johan. Dat Johans grootste interesse voetbal is, is algemeen bekend. Maar dat hij 's zondags naar **Ajux-PSV** zit te kijken. Wat straalt dit uit naar andere kinderen. Zal hij een harde opmerking plaatsen? Daarmee zou hij Johan kwetsen. Maar is die wel verantwoordelijk? Hij kan dit op de gereformeerde school toch niet als de gewoonste zaak van de **wereld** laten passeren?

De docent die op maandag in Havo 4 van de gereformeerde school **les** moet geven vangt een gesprek op. "Henk, waar was je gisteren? Ik heb je gemist in de kerk." "O, man ik had zo'n vreselijke koppijn. Ik ben de hele zaterdagavond tot een uur of drie in de disco geweest. Ik ben flink te keer gegaan. En een gave wijven, joh! Dus gisteren heb ik maar even uitgeziekt in bed. Dan maar een keertje niet naar de kerk." De docent aarzelt. Zal hij hier een opmerking over maken?

Dat hoort aan de ouders.' Of stelt de school zich dan feitelijk hypocriet op? Een beetje op de manier van de priester en leviet ten opzichte van de gewonde man langs de weg. Leerkrachten zijn toch ook de broeder of zuster van de leerlingen die aan hun zorgen zijn toevertrouwd. Of op school net even niet. Was dat nu juist niet de winst van het gereformeerde onderwijs? Morele opvoeding speelt zich grotendeels daar af waar kinderen andere kinderen ontmoeten. Hetzij thuis, hetzij op school. Maar de (bege)leidende rol van de school is met name belangrijk als een kind moet leren omgaan met veel andere mensen.

Leerkrachten zijn toch ook de broeder af zuster van de leerlingen die aan hun zorgen zijn toevertrouwd.

Met dit artikel willen we proberen om wat basisvoorwaarden ten aanzien van de morele opvoeding in de school noemen. Wat zijn de mogelijkheden van de school? Welke rol is er voor het bestuur, de docent, de leerling en de ouder? Wat mogen/kunnen ouders hierin van de school verwachten?

Bewust leven uit geloof

Je zou de school een pedagogisch instituut kunnen noemen. Dat wil zeggen dat we vinden dat de school een opvoedende taak heeft naar de leerlingen toe. Binnen de school wordt een grote waarde toegekend aan de voorbeeldfunctie van leerkrachten. De mate van invloed is per soort onderwijs wel verschillend. Het maakt nogal wat uit of je

Grensgebied

Dit artikel sluit aan bij dat uit de Reformatie no 36 van 13 juni j.l. over: 'Normen en waarden in de opvoeding'. Nu gaat het voorname-

lijk over de plaats en de taak van de school in de morele opvoeding. Hoever gaat de bevoegdheid van de school hierin? Wanneer moet de school ingrijpen en wanneer moet ze zeggen: 'Dit is onze taak niet.

met een kind van zes of een kind van zestien te maken hebt. Of je nu meester bent op de basisschool of docent op het voortgezet onderwijs één ding blijft altijd gelijk: aan de leraren op een gereformeerde school mag je als voorwaarde stellen dat zij bewust vanuit hun geloof leven. Dat het aan hen te merken is wat het geloof in God voor hen betekent. Bijvoorbeeld: belediging van Gods naam is uit den boze. Zij doen dat zelf niet, maar nemen het ook hoog op als Gods eer door leerlingen geschaad wordt.

Aan de leraren op een gereformeerde school mag je als voorwaarde stellen dat zij bewust vanuit hun geloof leven,

Doorstralen

Leerkrachten zijn in feite een verlengstuk van de ouders. De ouders hebben voor een deel van de dag de verantwoordelijkheid van de opvoeding aan de man of vrouw voor de klas toevertrouwd. Daarom stelt men bij Piet aannamebeleid van leraren ook zulke hoge eisen aan het bewust uit het geloof leven van de docenten. Dit onderdeel heeft in de sollicitatiegesprekken en later ook in de functionerings- of beoordelingsgesprekken goede aandacht. Voor een bestuurslid draait het gesprek met & sollicitant daar grotendeels om.

Daarmee zijn de ouders niet van hun verantwoordelijkheid ten opzichte van hun kinderen ontslagen. Zij zijn en blijven de eerstverantwoordelijken. Dat bepaalt hun afweging in de schoolkeuze voor hun kind(eren). Ouders en andere opvoeders (zoals de meester, de juf, de leraar en de Ieme~ zijn op deze aarde Gods vertegenwoordigers naar de kinderen toe. Zij stralen, of ze het zich nu bewust zijn of niet, iets van Gods beeld af naar de kinderen. Dat betekent voor al deze opvoeders dat zij zich er ook regel-

matig in verdiepen hoe God Zich in zijn Woord laat kennen. Dat is voor elke leerkracht aan de gereformeerde onderwijs een stukje basisvoorbereiding bij alle lessen. Daarin stimuleren leerkrachten elkaar in de onderlinge gesprekken. Dat kan bijvoorbeeld door elke teamvergadering of de vergadering van je vaksectie te beginnen met een stukje gezamenlijke bijbelstudie. Dat hoeft geen uren, te duren, maar vormt juist een prachtige start voor elke bespreking. Die impulsen komen van de schoolleiding af naar het team en de leerlingen. Zou het niet goed zijn dat elke leerkracht-inactie zich regelmatig met deze vraag spiegelt: Hoe straalt ik Gods beeld door in mijn houding voor de klas? En naar mijn collega's?

Hoe straalt ik Gods beeld door in mijn houding voor de klas?

Voorleven

Kinderen prikken er feilloos door. Of kracht. In zijn geloofshouding een buitenkant of komt het van binnen uit. Hoe gaat de docent bijvoorbeeld om met dagopeningen en -sluitingen. Is het een formaliteit? Of laat de docent merken dat het voor hem een onmisbare relatie met God is, waar hij en de leerling niet buiten kunnen. En pas je de dingen die je van leerlingen vraagt ook in je eigen leven toe? De leerlingen op het brugklaskamp hebben heus wel door dat leraren 's avonds laat soms behoorlijk diep in het glas kunnen kijken. Wat voor beeld roept dat bij een kind op? Het kan dan voor hen het ideaal worden. Zo vier je dus feest als je ouder bent. Als je veel drinkt is dat stoer en dan heb je pas echt lol.

Hoe is het gesteld met de kwaliteit van Q omgang tussen leraar en leerling? Blijft de leraar zich steeds voldoende bewust van het feit dat een leraar zich wel kan inleven in de rol van 'het kind', maar dat je

het omgekeerde van een kind niet mag verwachten. De verantwoordelijkheid voor & kwaliteit van de inhoud van de relatie-leraar leerling ligt daarom bij de docent. Ongevenste intimiteiten zijn alleen om deze reden nooit goed te keuren. En omdat mensen snel verkeerde inschattingen in relaties kunnen maken stelt de school een gedragscode voor leerlingen en leerkrachten op. De bescherming van de 'zwakste' partij staat daarbij voorop.

Pas je de dingen die je van leerlingen vraagt ook in je eigen leven toe?

Kostbare parels

De omgang met leerlingen is er één vol respect voor het kind. Leerlingen kleineren, zeker in het bijzijn van anderen, kan dan niet. Ook al is het slechts een uiting van machteloosheid van de leraar. Gaat Vader in de hemel ooit zo met ons om? Door de steeds groter wordende scholengemeenschappen dreigt het gevaar dat leerlingen steeds meer een nummer gaan worden. Een kind is dan niet meer een waardevol individu; een kostbare parel in Gods hand. Het gaat onder in de massa. De morele code die de school opstelt kan dit door allerlei maatregelen trachten te bestrijden. Regels op zichzelf kunnen mensen wel in beweging zetten. Maar op school is de rol van de leraar daarbij minstens zo belangrijk. Juist hij kan door zijn inzet een stukje duidelijkheid en warmte aan het kind bieden. Oog hebben voor het individuele kind dat aan de speciale zorgen van de klassenmentor is toevertrouwd, is een minimumeis voor de school. Je kunt je soms zo vergissen in 'het waarom' van het gedrag van een kind. Waarom lukt het niet met zijn studie? Waarom heeft zij haar huiswerk nooit voor elkaar? Waar komt die negatieve houding vandaan. Wat zit er achter die teruggetrokken stille jongen?

Een ander voorbeeld waarbij de school kan laten zien dat ze leerlingen **respecteert**. Hoe **gaat de school** om met cijfers en **rapporten**? Zijn de cijfers een doel op zich **gewor-**den, waarbij de **decimaal** achter de komma **bepaalt** of je erdoor bent of niet. Helaas werken de **meeste** scholen voor voortgezet onderwijs nog wel met zo'n systeem. Zou dat leerlingen op de juiste **wijze moti-**veren? **Leerlingen trachten dan** vaak **langs de rand van de decimaal** te lopen, in **plaats van zich van har-**te in te zetten voor hun taak. Hoe stimuleer je dat als school?

Zorg

Een stukje morele opvoeding door de school blijkt ook uit de zorg voor de leerlingen die extra zorg nodig hebben. Zijn dat de lastpakken, of juist degenen die een stukje extra liefde en begrip nodig hebben? De houding van de man of vrouw **voor** de klas is daarbij sterk bepalend. De houding naar een **kind toe werkt**

Kinderen kunnen pas goed functioneren in een veilige school.

Leerlingen hebben een goede antenne voor de onderlinge sfeer op school. Hoe gaan de meesters, de juffen of de docenten met elkaar om? Ze zeggen wel dat je als kinderen goed voor elkaar moet zorgen, dat je elkaar moet helpen als dat nodig is. Maar doen ze dat zelf ook? Blijkt er een stuk onderlinge betrokkenheid op school? Of heeft ieder in de school zijn/haar eigen eilandje? Een belangrijk aandachtspunt voor elke school. Zou dit onderwerp geen vaste plaats moeten hebben in de evaluatie van de school? Kinderen kunnen pas goed functioneren in een veilige school. Een veilige school is onder andere een school met duidelijke regels.

Je **kunt** je daarbij de vraag stellen of het gewenst is dat de leerkracht, een affectieve **band** met een **kind** heeft? Gaat dat niet net een stap te ver? Dat hoort thuis in de sfeer van het gezin. Natuurlijk **kan** er gene- genheid tot elkaar ontstaan door het contact dat leraar en leerling heb- ben. Anderzijds is het van belang dat een docent een persoonlijke band krijgt met **al** zijn leerlingen. Niet alleen met hen met wie het contact vlot gaat. **Ook daarin** heeft de **leerkracht** een voorbeeldfunctie. De rol **van** de leerkracht als opvoeder gaat steeds meer naar de achtergrond.

Juf, meester of docent is een verantwoordelijk beroep. De docenten van een school zijn voor een groot deel het gezicht van de morele code die de school hanteert. Je kunt als school nog zulke mooie regels op papier hebben. Ze moeten in de praktijk wel werken en uitgevoerd worden. Daarvan vormt de docent het boegbeeld.

Dhr. J.J.D. Baas is directeur van een gereformeerde basisschool

BOEKHANDEL
Uw boekenbestelling 010-4820488

VAN RIETSCHOTEN

Keizerswaard 8, 3078 AM Rotterdam, Winkelcentrum Keizerswaard

WIJ MOETEN GODE ZINGEN

Lied
vande week

Het lied van deze week is bij velen al bekend en ook geliefd: 'Wij moeten Gode zingen' van Willem Barnard. De populariteit heeft ongetwijfeld vooral te maken met de inhoud van het lied. Epkomen gedachten en motieven aan de orde die velen vandaag de dag bezighouden: onze ballingschap op aarde, het verlangen naar (het hemelse) Jeruzalem, en de opdracht om - ondanks ons vreemdelingschap - God te blijven loven.

In zijn boek *De Tale Kanaäns* (1963) had de dichter het lied de titel 'Van de lier aan de wilgen' meegegeven. Van oorsprong is het lied geschreven voor de twintigste zondag na Pinksteren. In de liedtekst vinden we dan ook veel verwijzingen naar de Schriftgedeelten en liederen die op deze zondag gelezen en gezongen worden. Dit betekent uiteraard niet dat Barnard's lied alleen maar bruikbaar zou zijn wanneer we die lezingen en liederen ook gebruiken in de kerkdienst.

Wel heeft Barnard geschreven dat je zonder weet te hebben van de lezingen en liederen de tekst moeilijk kunt begrijpen. Nu komt het mij voor dat de belangrijkste bijbelse motieven uit het lied vrijwel direct herkend zullen worden. Maar een paar referenties zullen inderdaad minder makkelijk opgemerkt worden.

Het woord 'halalleluja' is zowel in de Schrift als in liederen een veelgebruikt woord. In dit lied voert de refreinregel 'Halalleluja' echter specifiek terug op Psalm 108:2 waarvan in de latijnse mis het woord 'Alleluja' was toegevoegd. Met de uitdrukking 'in schande en in scha' (str. 1 en 2) heeft Barnard willen verwijzen naar het keervers uit het begin van de liturgie waarin bele-

den wordt dat we gezondigd hebben en Gods geboden niet hebben gehoorzaamd.

Andere verwijzingen zijn eenvoudiger te herkennen. In diverse coupletten zien we dat de dichter mot i e uit Psalm 137 gebruikt: 'ai zijn wij vreemdelingen' (str. 1), 'al leeft uw volk verschoven...' in 't land van Babylon' (str. 3), 'de lier hing aan de wilgen' (str. 4).

Zelfs in onze ballingschap, wanneer mensen Gods bestaan ontkennen ('al is de hemel boven voor mensen doof en stom' - str. 3), blijft de opdracht klinken om Gods lof te zingen. Dit motief (zie &. 1, 3 en 5) voert terug op Efeziërs 5;16-21.

Daar wordt gesproken over 'kwade dagen' en het hartelijk zingen en jubelen voor de Here. Evenals met het woord 'Halalleluja' heeft Barnard met de woorden 'wij moeten Gode zingen' weer gezinspeeld op psalm 108:2: 'Mijn hart is gerust, o God, ik wil zingen, psalmzingen, ja van harte'.

Aan het tweede gedeelte van de vierde strofe ligt Johannes 4:46-54 ten grondslag: de genezing van de zoon van de hoveling te Kafarnaüm. Zoals Christus in Galilea eens door zijn woord de zoon van de hofbeambte genas, zo zal zijn woord ook ons genezen. Hier verwijst het lied dus naar wat Christus teweeggebracht heeft, ook voor ons. Doordat Efeziërs 5 en Johannes 4 in het lied verwerkt zijn, krijgt het oudtestamentisch ballingschapmotief van o.a. psalm 137 een nieuwtestamentisch perspectief.

Wij leven in ballingschap, ver van het hemelse Sion. Maar door Christus' woord van genezing en verlossing hebben we reden en de opdracht God voortdurend te prijzen. Vorige week zagen we dat het lied

van de week (Lied 285: 'Geef vrede, Heer, geef vrede') goed kon functioneren als kyrie-lied. Het lied van deze week zou dienst kunnen doen als gloria-lied. Zoals uit het bovenstaande eigenlijk al blijkt, kan het lied ook goed functioneren als Lied na een lezing uit de Schrift waarin 'ballingschapsmotieven', ons vreemdelingschap op aarde, aan de orde komen.

Melodie

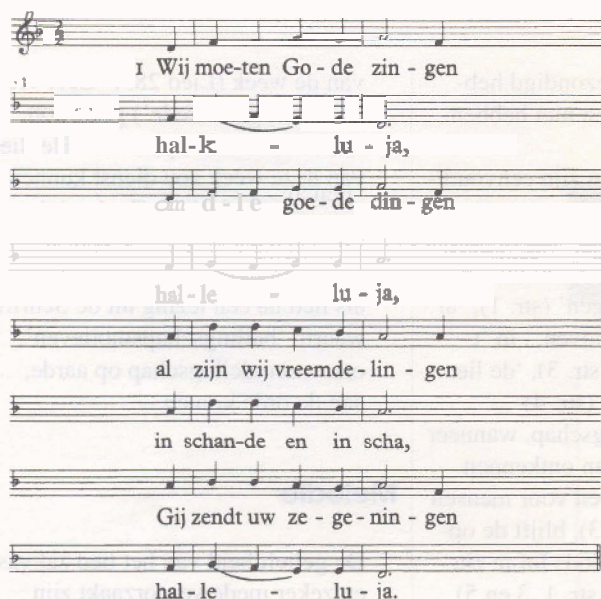
De geliefdheid van het lied zal vast en zeker mede veroorzaakt zijn door de melodie van Willem Vogel, de bekende cantor-organist van de Oude Kerk te Amsterdam. Hij componeerde de melodie in 1959 voor een kinderkoor.

De melodie is verwant aan de melodie van 'Ik wil mij gaan vertroosten' die we vorige week hebben besproken. (Voor de aardigheid zou u bijvoorbeeld strofe 2 van lied 301 eens kunnen zingen op de melodie van 'Ik wil mij gaan vertroosten'). Ook dit lied heeft acht regels met afwisselend 7 en 6 lettergrepen. De eerste regel wordt herhaald in regel 3, terwijl de tweede melodieregel als soort refreinregel fungeert. Het is een eenvoudige melodie, die - wanneer zij al nog niet bekend is - snel aan te leren is. De enige moeilijkheid kan zich voordien door het onregelmatig aantal lettergrepen in een paar versregels. Maar daarom staat in het Liedboek bij alle strofen de melodie genoteerd. We moeten met name letten op de regels 2 en 8: in strofe 1 en 5 wordt op de tweede lettergreep van het woord 'hal-le-luja' drie noten gezongen. In de overige strofen Reeft elke noot één lettergreep. Verder moe-

301 Wij moeten Gode zingen

Willem Vogel

2 Hij schenkt de levensadem
Hij geeft de levensgeest,
in schande en in schade
is Hij nabij geweest,
aan al wie Hem aanbaden,
aan ieder die Hem vreest,
komt Hij, de Heer, ter stade,
de minsten allermeest.

3. Al leeft uw volk verschoven
kyrieleison,
in 't land van vuur en oven,
in 't land van Babylon,
al is de hemel boven
voor mensen doof en stom,
nog moeten wij u loven
met stem en fluit en trom.

4. De lier hing aan de wilgen,
misericordia,¹
God zal ons niet verdelgen,
aan God zij gloria.
Zijn woord zal ons genezen,
halleluja,
zoals het was voor dezen
in Galilea.

5. Wij moeten Gode zingen
halleluja,
de Heer van alle dingen
die leeft in gloria,
met alle stervelingen,
niets komt zijn eer te na,
wij moeten Gode zingen
halleluja.

W. Barnard, geb. 1920

¹ Barmhartigheid (Heer)

ten weeten letten op soortgelijke
afwijkingen in de regels 6 en 8 van
het vierde couplet. Problemen zal
het allemaal niet opleveren: het
wijst zich eigenlijk vanzelf.

Dr. J. Smelik is hymnoloog/musicoloog en
woont in Zuidhorn.

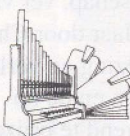
TE KOOP

Kistorgel met 3 registers en transpositieklavier.
Kerkorgel met 2 klavieren en aangehangen pedaal,
gebouwd door **FA. BÄTZ/WITTE** in 1871, 9 registers,
geheel mechanisch.

Vraag vrijblijvend inlichtingen bij:

Kaat en Tijhuis orgelmakers

lid Vereniging van Orgelbouwers in Nederland

Neringstraat 8, 8263 BG Kampen
tel. 038-3333797 / Fax 038-3333798
B.g.g. 038-3310950 / 038-3317545

DE SCHOENMAKER EN ZIJN LEEST

R.Th. Pos

B boekbespreking

De schrijver, E.A. de Boer, vermeldt het slechts heel terloops: hij zelf is een achterkleinzoon van de persoon, die in **het** boek centraal staat. Het feit dat **deze** familiere-latie verder nauwelijks nog aandacht krijgt, mag een indicatie zijn dat het De Boer om meer gaat dan het vertellen van een interessant stuk **familiehistorie**. De Boer weet daartoe een bewonderenswaardig evenwicht te bereiken tussen enerzijds betrokkenheid, anderzijds historische objectiviteit. Juist waar summiere historische gegevens het mogelijk, maar ook heel verleidelijk maken om een (al te) positief beeld te schetsen van de **hoofdper-son**, weet De Boer zich in te houden en gaat **hij** niet verder **dan** het voorzichtig neerzetten van verschillende mogelijkheden. Hierin **toont** de schrijver zich een echte **histori-cus**. Zoals hij dat trouwens ook doet ten aanzien van andere personen dan de hoofdfiguur. Ik denk **dan** bijvoorbeeld aan de **beschrij-ving** dat ds. J. Wisse van de Christelijke Gereformeerde Kerk weigert om de jood Maurits Sanders catechisatie te geven. Hoe gemakkelijk **was** het om een vernietigend oor-deel te geven over deze moeilijk te **begrijpen** weigering. Maar De Boer registreert alleen de feiten. Ja, daarnaast oppert hij wel verschillende mogelijkheden, die ds. Wisse ertoe gebracht kunnen hebben om bij na-der inzien toch **maar** niet in te gaan op het verzoek **van** de jonge Mau-rits. Maar De Boer onthoudt zich van een oordeel, suggereert **ook** niets in de richting **van** de lezers. Dit alles maakt dat **we** niet met zo-maar een mooi gestroomlijnd ver-haal te **maken** krijgen, maar dat we het gevoel **krijgen** zelf **mee** een stukje historie bloot te leggen. Dat

zal ook komen omdat De Boer **z'n** lezers serieus neemt. Rij levert het materiaal, giet dat wel in een **be-paalde** vorm, maar laat verder de feiten **het** verhaal bepalen, zonder de lezer te vermoeien met allerlei eigen beschouwingen. Rode draad door het hele boek is het levensverhaal van Maurits San-ders, jongste zoon uit een orthodox joods gezin in de tweede helft van de vorige eeuw. **We** **maken** kennis met het leven van de hechte joodse gemeenschap in m.n. Den Haag. Maurits komt als schoenmakers-leerling te werken bij een **christelij-ke** schoenmaker, die de gewoonte heeft om met zijn personeel de dag te beginnen met bijbellezing en ge-bed. Het volkomen passief daarbij aanwezig **zijn**, is voor de Heilige Geest geen belemmering om in Maurits' hart het zaad van het evangelie van de Messias te planten en dat later ook te doen ontkiemen. Maurits gaat op zoek **en** komt in de **verwarrende** wereld van de ver-schillende christelijke **kerken** in die tijd. Via de **het** gezelschap van de piëtistische **Ledeboerianen** komt hij in **kringen** van de Christelijke Gere-formeerde Kerk (Afscheiding) en ten **slotte** laat hij zich dopen en doet belijdenis in de **Doleantiekerk** van Den Haag. Een paar **jaar** later zal de Vereniging plaatsvinden tussen de kerken van de Afscheiding en de kerken van de Doleantie (1892) en zo wordt Maurits Sander belijdend lid van de Gereformeerde Kerk van Den Haag. Deze bijzondere weg **van** het orthodoxe jodendom naar de Gereformeerde Kerk komt Mau-rits te staan op veel tegenwerking vanuit de joodse gemeenschap. Er is sprake van bedreiging en ook een gedeeltelijke breuk met zijn familie (met name met zijn broers). Broer

Bram schrijft: "Bemoei u niet met de Messias en houd je bij je leest." Ik neem **aan** dat deze regel de schrijver geïnspireerd heeft tot de titel van het boek. Maurits weet zich verantwoordelijk voor zijn "broeders naar het vlees" en is vanaf zijn bekering zeer actief in zendingswerk onder joden. Mee door zijn inspanningen komt dat zendingswerk ook binnen de ker-ken langzamerhand van de grond. Het is een langdurig proces ge-weest tot **uiteindelijk** de kerken zo-ver kwamen **dat** ze zendelingen speciaal voor het werk onder joden aanstelden. Jarenlang is dat **werk** uitsluitend door vrijwilligers ge-daan, maar vanaf 1916 komt de be-kende ds. Jac. van Nes in dienst van de Gereformeerde **Kerken** en **krijgt** zijn werkterrein in Den Haag en omstreken. Maurits Sanders heeft vele jaren met ds. Van Nes samen mogen werken en heeft ook mogen zien dat hun inspanningen niet zonder **vrucht** bleven. Maurits Sanders is tot op hoge leef-tijd actief geweest om tegenover zijn joodse broeders en zusters te getuigen van de Messias Jezus Christus. In het laatste oorlogsjaar is hij overleden. Ik **stelde** al **dat** de rode **draad** door heel het boek is de levensgeschie-denissen van Maurits Sanders. Maar De Boer heeft zich niet **bepert** tot het vertellen van het verhaal van zijn overgrootvader. Hij **heeft** alle feitelijke gegevens en alles wat **Maurits** Sanders geschreven heeft grondig geanalyseerd. **Daartoe** heeft hij o.a. het leven van Maurits Sanders voor ons geplaatst in het raam **van** z'n tijd. En dat betekent dat **we** over heel wat van onze ei-gen Nederlandse historie geïnfor-meerd worden. We krijgen het le-

ven van de hechte joodse gemeenschap in de vorige eeuw uitgetekend. De krachten, die tot assimilatie (aanpassing aan de Nederlandse samenleving) dwongen en de strijd daartegen vanuit het orthodoxe jodendom. We krijgen een beeld van de conventikels en piëtistische groepen, die zich op het grensgebied tussen de verschillende christelijke kerkgemeenschappen bevonden. We maken kennis met de kerken uit de Afscheiding en met de kerken uit de Doleantie. We krijgen een tekening van de opvattingen binnen de Gereformeerde Kerken over de al of niet speciale plaats van het volk Israël. We proeven de behoefte van veel joden, die de Messias hebben leren kennen, om toch iets van hun jood-zijn vast te houden. We maken iets mee van de aanloop tot de Tweede Wereldoorlog en van de verschrikkingen van het nationaal socialisme met name ten aanzien van de joodse bevolking van ons land. De Boer geeft ons enig inzicht in de omvang van de vernietiging door na te gaan hoe het gegaan is met de afstammelingen van de broers en zussen van Maurits Sanders. De meesten van hun nakomelingen zijn omgekomen door Duitse hand. Slechts enkelen van deze verre familieleden van Maurits Sanders hebben de oorlog overleefd. Van de directe afstammelingen van Maurits zelf hebben de meesten de oorlog wel overleefd. Vanzelfsprekend was dat niet. We mogen hier toch wel de bewarende Hand van de Here in zien, die als een Vader het leven van zijn kinderen regeert en bestuurt. De Boer trekt aan het einde van zijn boek de lijnen nog door naar het heden. Terwijl na de Vrijmaking in 1944 het zendingswerk onder de joden praktisch helemaal buiten het blikveld van de kerken kwam te liggen, is er nu gelukkig in onze kring weer wat meer aandacht voor de roeping als kerken om met het Evangelie ook joden te wijzen op de enige weg tot behoud door de Here Jezus Christus. En daarmee komt dit verhaal in een veel breder

perspectief te staan dan alleen maar een bekeringsgeschiedenis of een stukje interessante familiehistorie. De Boer wil zijn lezers ook bewust maken en motiveren om het volk van de joden niet te vergeten met name waar het gaat om de verkondiging van de Here Jezus als de gekomen Messias.

Als lezer van deze recensie hebt u het ongetwijfeld al begrepen, maar voor degenen, die alleen op zoek zijn naar een expliciete beoordeling: Ds. E.A. de Boer verstaat de kunst van het vertellen. Hij heeft ons verrijkt met een soepel lezend boek, dat vanwege z'n inhoud niet ongelezen mag blijven. Het geeft ons op boeiende wijze inzicht in onze eigen kerkgeschiedenis. Het laat op een ongedwongen manier

zien hoe de Here werkt in de geslachten. Het dwingt ons ook na te denken over onze houding en verplichtingen tegenover het volk van de joden. Kortom: Een boek dat veel biedt en z'n prijs meer dan waard is. Ik hoop van harte dat deze publicatie door velen gelezen zal worden en zo mag meewerken aan een bewuster delen van de rijkdom van het Evangelie met hen, die daarvan vervreemd zijn.

N.a.v. De schoenmaker en zijn leest De levensweg van Maurits Sanders, een Messies-belijdende jood, 1864-1944. Ds. E.A. de Boer. Uitgave in eigen beheer. 233 blz. f 35,-. Te verkrijgen door f 40 (incl. porto) over te maken op giro 5253977 van E.A. de Boer, Krimpen a/d IJssel.

Pc. R.Th. Pos is predikant van de Gereformeerde Kerk van Ommen.

Christelijke Stichting voor hulp aan terminale patiënten "Als thuis niet (meer) kan en het ziekenhuis niet (meer) hoeft"

Stichting Kuria heeft sinds 1992 in hartje Amsterdam een opvanghuis voor terminale patiënten. Er zijn tien opname-plaatsen. Kuria biedt palliatieve zorg.

Sinds kort is Kuria gestart met het 'buddy-project', met name worden oncologische patiënten begeleid.

Het huis bezit alle medische apparatuur die nodig is voor patiënten. Binnen Kuria zijn verpleegkundigen, maatschappelijk werksters, pastorale medewerkers en vele vrijwilligers actief. Voor de pijnbestrijding wordt ondersteuning verkregen van de 'pijn-arts' van het W ziekenhuis in Amsterdam.

Voor financiering van de activiteiten die binnen Kuria plaatsvinden is de Stichting vrijwel geheel afhankelijk van giften van particulieren en kerken.

Ook u kunt helpen door het werk aan Valeriusplein 6 te ondersteunen door uw gebed en financiële steun.

Mocht u belangstelling hebben om over het werk van Kuria geïnformeerd te worden, dan kunt u contact opnemen met: Henk van Limpt
Tel.: 020 - 6194025

Stichting Kuria,
Valeriusplein 6
1075 BG Amsterdam

ABN/AMRO: 44.59.65.495

OPSTAND, POLITIEK EN RELIGIE BIJ WILLEM VAN ORANJE

H. Veldman

boekbespreking

Kan dat? Een nieuwe studie publiceren over het veel beschreven thema van 'Oranje en het recht van opstand'? Wat voor nieuws zou de onderzoeker nog naar boven kunnen halen? Menigeen zal niet zoveel meer van verwachten.

Wel, het resultaat mag er zijn: een belangwekkend proefschrift van de hervormde predikant en historicus H. Klink (geb. 1958). Ik ben om allerlei redenen erg blij met de publicatie van dit werk.

Evenwichtig

In de eerste plaats omdat deze studie onze aandacht nadrukkelijk bepaalt bij een van de centrale hoofdstukken van onze vaderlandse geschiedenis - zeg ik gewoon: bij de hoofdmotieven inzake het ontstaan van ons vrije vaderland in de 16e eeuw: vrijheid en recht voor de gereformeerde religie. Na de zakelijke en vooral sociaal georiënteerde studies uit de laatste decennia is het een verademing om nu een nuchter, evenwichtig verhaal te lezen waarin je merkt dat je weer met beide benen op de grond staat. Misschien mag men hier ook enige invloed van de promotor, prof. dr. A.Th. van Deursen, veronderstellen? In ieder geval was ik blij nu eens niet met de marxist Erich Kuttner (Het hongerjaar 1566) en zijn medestanders te worden geconfronteerd.

Bronnen-uitgave

In de tweede plaats ben ik erg blij met deze studie omdat deze is gebaseerd op toch nog niet eerder gebruikte bronnen! Een door de Prins van Oranje opgesteld verdedigingsgeschrift, getiteld *Printzische Ent-*

schuldigung (1568), krijgt in de dissertatie van Klink de volle aandacht én de volledige ruimte @. 336-350). Het hervonden stuk blijkt een verrassende inhoud te bevatten. Maar blijkbaar is het tot nu toe steeds over het hoofd gezien. Dus ook nog iets als 'Entdeckersfreude' bij Klink?

Nieuwe Fruin?

Als derde pluspunt zou ik willen noemen de rijkdom aan details in het deels toch wel bekende historieverhaal. En toch is deze studie nog ~~weer~~ beperkt ook ze bestrijkt de jaren 1559-1568 - dus war men sinds Fruin het *Voorspel* noemt. Eigenlijk zou men dit werk de 20e-eeuwse vervanger/opvolger van Fruin kunnen noemen. Maar dan nu uit orthodox-protestantse hoek. Klink heeft zo goed als alle moderne literatuur verwerkt. Hij let dan ook op de diverse aspecten in deze intrigerende periode van Willem van Oranje: de ontwikkeling in zijn geloofsopvattingen - zeker in relatie tot de vraag naar het recht van verzet, zijn relaties met Duitse en Franse vorsten, zijn optreden als leider in de Nederlanden, zijn sterke en zwakke punten in de oplopende spanningen tus-

sen Philips II en de Nederlandse 'kettters', zowel voor als na het roeinge jaar 1566.

Lutherse en calvinistische verzetstheorie

Nu is deze studie niet maar een gewone biografie van Willem van Oranje. Het is een thematisch verhaal geworden. En de centrale thematiek wordt in de eerste twee hoofdstukken breed uitgemeten: de kwestie van het recht van verzet bij Luther en Calvijn. Heel verhelderend is het beeld dat Klink ons schetst van het lutheranisme dat wel degelijk een verzetstheorie heeft gekend - al tijdens het leven van Luther zelf. Dit was van belang voor Oranje omdat hij in zijn strijd tegen de Spaanse tirannie graag rekenende op zijn Duitse vrienden. Daarvan getuigt ook de correspondentie van Oranje - intussen getrouwd met de lutherse Anna van Saksen! - met deze edelen. Gaandeweg is Willem van Oranje sympathieker komen te staan tegenover de calvinisten die niet alleen een stevige bijdrage aan de politieke en militaire activiteiten van het verzet leverden, maar tevens getypeerd mochten worden als toleranter dan veel luthersen. In de bronnenpublicatie van Oranjes *Printzische Entschuldigung* komen de beide protestantse verzetstheorieën in één bedding terecht: de opstand tegen de tirannieke vorst is gerechtvaardigd vanwege het recht op vrije uitoefening van de protestantse religie! Het recht van dit verzet is dan slechts voorbehouden aan de lagere overheden: daarin stemmen Luther, Melancthon, Bucer en Calvijn overeen, aldus Klink op p. 333. En daarin kan Oranje zich uitstekend vinden.

Inconsequentie bij Oranje of..?

Toch moet **men** niet vergeten dat Oranje de calvinisten in **Valencien-nes** (1567) in de steek heeft gelaten **toen** de stad door **Noircarmes** werd belegerd. Het heeft – naar de **mens** gesproken – ertoe geleid dat de predikanten Guido de Brès en Pérégryn de la Grange daardoor hun leven eindigden op het schavot. Oranje is gescholden! Was hij niet de aarzelende politicus? De tacticus? Een opportunist? Of jammerlijk inconsequent? **He** dan ook, pas **in** de jaren '70 zien we hem daadwerkelijk aansluiting zoeken bij de gereformeerden in Holland **en** Zeeland.

Enkele kritische opmerkingen

Naast de grote **waardering** voor dit **proefschrift** – geschreven door een predikant die toch ook een **gemeente** diende! – wil **ik** een aantal **kritische** opmerkingen plaatsen.

- De opzet van deze studie is breed, maar de **uitwerking** is ook wel eens breedsprakig. Herhalingen die voorkomen hadden kunnen worden, vertragen het lezen soms te veel.
- De nauwkeurigheid in de vermelding **van namen**, vindplaatsen van literatuur, jaartallen e.d. had wel groter mogen zijn. Op p. 116 wordt Hendrik IX **genoemd**, **terwijl** de Franse koning Karel IX bedoeld moet zijn; zie ook het register. Op p. 54 moet men in noot 43 de naam **van** Beza's biograaf a.h. Geisendorf lezen (i.p.v. Geissendorf), idem op de pp. 60, 61, 215 en 366. Op pp. 61 en 175 wordt R. Stupperich vervormd tot **Von Stuperich**, op p. 68 komt **Geldorpius** niet goed uit de spellingverf, terwijl ik hier graag de verwijzing had gelezen naar het artikel van W. Bergsma getiteld 'Calvinismus in Friesland um 1600' (in: *Archiv für Reformationsgeschichte* 80 [1989], 252-285), waarin de auteur de intolerantie van de calvi-

nisten (onder hen juist **Geldorpius** naast **Bogerman**!) tegenover de **dopersen** aan de orde stelt. Geoffrey Parkers naam wordt steeds onjuist gespeld (pp. 79, 83, 84, 85, 127, 388). En diens **Filips II** staat niet in de literatuurlijst. De aardrijkskundige **benamingen Westkwartier en Westerkwartier** worden helaas zonder problemen door elkaar genoemd (p. 86). Om de **rij** maar **niet** al te lang te maken noem ik nog de namen van W. Hollweg en Godfried van **Wingen** die ook steeds verkeerd gespeld zijn. Het jaar 1564 (p. 177), waarvan Klink vermeldt dat **toen** de Nederlandse Geloofsbelijdenis bij De Brès thuis werd gevonden door de inquisiteurs, lijkt me minstens **twee** jaar te laat. Trouwens wat is **'thuis'** hier eigenlijk? De moeder **van** Marnix van St. Aldegonde heet **Marie** de Haméricourt (p. 185).

- Ik had graag gezien dat aan de politieke opvattingen van Guido de Bres **wat** meer aandacht was besteed; de auteur heeft waarschijnlijk geen **kennis** genomen van het artikel van E.M. **Brackman** 'La pensée politique de Guy de Brès' in: *Bulletin de la Société de l'Histoire du Protestantisme Français*, 115, p. 1-28 (1969). De Brès is toch een van de belangrijkste **grondleggers** van de **gereformeerde** religie in de Nederlanden, terwijl zijn magtigende invloed op politieke gebeurtenissen een goede illustratie mag heten van het Nederlandse calvinisme.
- Als de schrijver op p. 160 handelt over de redenen **waarom** de lutheranen moeite hadden met de calvinisten, wordt helaas niet

duidelijk gemaakt dat de inhoud van de **Confessie** van Augsburg in nieuwe gedaante (de zgn. *Augustana Invariata*) hier een beslissende rol speelt: met name de tekst over het Avondmaal, die door **Melanchthon** **zó** aangepast leek te zijn aan de gereformeerde opvattingen dat de **gnesio-lutheranen** nu nog veel meer moeite hadden samen te werken met **de** calvinisten.

- De onder de rubriek 'Secundaire literatuur' vermelde studie van Ernst **Kinder** over 'Gottesreich bei **Augustin** und bei **Luther**' vindt men niet in de aangegeven bundel *Widerstandsrecht van Kaufmann en Backmann* (Darmstadt 1972), maar in die van H.H. **Schrey**, *Reich Gottes und Welt* (Darmstadt 1969).

Deze – zeker **niet** volledige – opsomming van **kritische** aantekeningen mag de auteur beschouwen **als** een bewijs dat zijn recensent deze studie met meer **dan** gewone belangstelling heeft **gelezen**.

Het werk is intussen **een** zeer verrijkende historische studie die voor een groot **geïnteresseerd** publiek is geschreven. Dat er na de eerste **druk** (gebondeneditie) al na drie maanden **een** tweede volgde (een fraaie paperback!) vind **ik** een beemoedigend **teken**. Ik zou nog wel een derde druk wensen – en dus veel lezers!

N.a.v.: H. Klink, *Opstand, politiek en religie bij Willem van Oranje 1559-1568. Een thematische biografie*. Uitg. J.J. Groen en Zoon Heerenveen 1998; 392 pag., f 49,50. ISBN 90-5030-917-8.

Drs. H. Veldman is docent geschiedenis aan het Gomar College in Groningen.

BOEK- EN KANTOORBOEKHANDEL
Nugteren

Singelpassage 11
9401 JB Assen
Tel. 0592-316190
b.g.g. en 's avonds: 310910.

Uw boekhandel

- catechisatie-uitgaven
- schetsenmateriaal
- (huwelijks)bijbels
- belijdenisgeschenken
- met getallenkortingen
- en gratis inlegvellen uitgebreide collectie CD's en MC's

M

meegelezen

Geneigd tot alle kwaad

De mens deugt **van** nature niet. Dat leert de Catechismus, maar het is **ook** de mening van de VVD-denker Andreas Kinneging. In **Trouw** van 8 september schreef hij over *de giftige bron*: de **mens** is **een** aantal **kwade driften** **aangeboren**. Hij komt niet spontaan **en** vanzelf tot het goede, niet voor anderen, maar evenmin voor zichzelf. Waarom werd in de traditionele christelijk-humanistische ethiek zo sterk de nadruk gelegd op de deugden? Omdat de deugden de mens bewaren voor het kwaad dat in hemzelf ligt. Wie niet in het kwaad in de **mens** gelooft, **zal** **ook** aan de deugden geen waarde toekennen. En wie **slechts** in weinig **dingen** kwaad ziet, zal **ook** weinig **deugden** erkennen. Velen zien alleen nog maar de tolerantie als deugd en het kwaad is ineengeschrompeld tot niet veel meer dan intolerantie. Voor Kinneging is het kwaad **veelvormig** en zeer sterk. En het **vindt zijn wortel in het innerlijk leven van de mens**. Hij pleit dan **ook** voor nieuwe **aandacht** voor de deugden en **terugkeer** naar de traditionele opvattingen:

Wat is de conclusie van dit alles? Waar het op aankomt, zijn de volgende vragen die ieder voor zich moet **beantwoorden**: is het denken over goed en kwaad in deze traditionele christelijk-humanistische termen zinnig? Is het wellicht zelfs de zinnigste benadering waarover we **beschikken**? **Verliezen we** niet **een** **essentieel** inzicht in de aard en het **wezen** van het menselijk **bestaan**, als we **deze** benadering zouden verwerpen of domweg zouden vergeten?

Als dit alles inderdaad het geval is, staat er heel wat op het **spel**, **nu** de

christelijk-humanistische ethiek **gaandeweg** aan het vervagen is en **voor** een **flink** deel van de jongere generatie zelfs al *terra incognita* is **geworden**. We zouden dan namelijk op het punt staan te vergeten wat **ten** diepste de oorzaken **zijn**, in de **ziel** **m** in de samenleving, van chaos, dissonantie en ontbinding enerzijds en van orde, harmonie en bloei anderzijds. **Nietzsche** sprak in dit verband van een tweede onschuld. De eerste onschuld was – ik roep het maar in herinnering – **kenmerkend** voor de homerische helden met **hun** roofdiergeweten. We zijn ons van geen kwaad **bewust**, **maar** daarin schuilt juist het gevaar. Want gezien onze natuurlijke **neiging** tot het **kwaad** **kiezen we** in onze **onnozelheid**, met een **onbezwaaard** gemoed en zonder enig **besnul** van de consequenties, voor de **krachten** van chaos, dissonantie en ontbinding. We hebben er zelfs **verschillende** ideologische rechtvaardigingen voor: ze zouden **ons** nut **maximaliseren**, zegt de **Verlichtingsdenker**; en bovendien het meest authentiek zijn, aldus de Romanticus.

Beide zijn echter drogredeneringen. Oprecht en duurzaam menselijk geluk is **alleen** **mogelijk** als we erin **dagen** **h**krachten van chaos, **dissonantie** en ontbinding in **ons** zelf in te nemen en de krachten van orde, harmonie en bloei **een** centrale plaats te geven in ons leven. Dat eist het een en ander van **ons**, maar bovenal het besef dat de deugd onmisbaar is, omdat we geneigd zijn tot alle kwaad. En de **wil** om naar dit inzicht te handelen

50 jaar Wereldraad van Kerken

In Confessieel van 10 september

wijdt ds P. Verbaan een artikel aan het jubileum van de Wereldraad van Kerken, die vijftig jaar geleden in Amsterdam werd **opgericht**. Dat heette toen 'een **wonder** en **een waagstuk**'. Maar de jaren van oecumenische **hoogconjunctuur** zijn voorbij. **Alleen** **nog** een klein groepje 'oecumenischen' viert nog een bescheiden feestje. Ds Verbaan over de geschiedenis en de **huidige** zorgen:

nu oecumene na de roerige jaren zeventig en tachtig iets is geworden van een kleine voorhoede, haar **stan** in het kerkelijk **kapittel** steeds minder wordt gehoord, lijkt een keerpunt nabij. Het oecumenisch schip der kerk – het **symbool** van de **Wereldraad** 96 is inmiddels zelf in zwaar weer terechtgekomen. Gaat het roer nu om? Hier volgen enkele overwegingen bij het **jubiläum**. Eerst een paar oorzaken van de huidige **malaise**.

(...)

Grote zorgen

In december wacht in Harare, in hartje Afrika, de achtste **Assemblee** – **een** bijeenkomst van alle vertegenwoordigers uit heel de wereld, **een** soort synode op wereldschaal. De agenda van deze assemblee ligt er bepaald niet om. Zo staat de **grote** confessionele **familie** van de (oosters-) orthodoxe kerken op het punt uit de Wereldraad te stappen uit onvrede met het beleid. Dat **zou** een grote aderlating betekenen. **Verder** **zijn** de financiën **een** groot probleem. Heel wat **bezuinigingsronden** heeft de organisatie – en een deel van het personeel – al overleefd, maar het einde **lijkt** **nog** **niet** in zicht. Waar de **kerken** van Noord-Amerika en Noordwest-Eu-

LOOPT U MOEILIJK? WEERHEIM - WEET ER RAAD OP!

Electro-scooters, div. modellen.
Thuiszorg-hulpmiddelen

Verhuur, verkoop.
Nieuw en gebruikt.
(ca. 25 stuks in voorraad)
Nieuw vanaf f 3500,-

Laat u deskundig voorlichten. Vraag vrijblijvend inlichtingen.

Desgewenst demonstratie aan huis.

Showroom Stationsweg 183, 3771 VG Barneveld

Tel. 0342-412763, ook 's avonds

Tel. 015-2123046 Rijswijk-Delft

S · K · G

KERKELIJK bankieren betekent dat gemeenten en kerken elkaar helpen.

SKG als financiële dienstverlener zorgt daarvoor:

– SPAREN

- * direct opvraagbaar
- * vaste termijn
- * variabele rente of vaste rente

– LENEN

- * krediet in rekening-courant
- * overbruggingskredieten
- * vaste leningen voor:
 - nieuwbouw kerkgebouwen
 - verbouw kerkelijke centra
 - aankoop pastorie

Info: Stichting Kerkelijk Geldbeheer

Tel. 070 - 3131206

Fax. 070 - 3204416

Postbus 405

2260 AK Leidschendam

ropa 'Genève' financieel altijd hebben gedragen, blijkt, nu zij zelf meer en meer in hun bestaan worden bedreigd, het hemd nader dan de rok. Dan is er veel commotie rond de homoseksualiteit. Het gastland van de aanstaande achtste Assemblee, Zimbabwe, (b)lijkt een 'homohatende' natie te zijn. Het controversiële punt van de homoseksualiteit staat nu plotseling (ongewild!) op de agenda. Onlangs zaaide dit onderwerp al tweedracht op de belangrijkste Anglicaanse wereldbisschoppenconferentie. De Evangelisch-Lutherse Kerk in Nederland heeft inmiddels besloten om bovengenoemde reden niemand naar de assemblee af te vaardigen. Andere lidkerken zullen waarschijnlijk dit voorbeeld gaan volgen. Maar er speelt nog veel meer. Ik zou kunnen wijzen op algemene tendensen, zoals de malaise van het instituut en de postmoderne tijdgeest die onoverbrugbare kloven blootlegt tussen de (belevings-)werelden van mondiaal georiënteerde individuen. Anders gezegd, de wereld wordt steeds kleiner, alles wordt steeds betrekkelijker en de tijd van de grote verhalen ook het verhaal van de wereldwijde eenheid – lijkt voorgoed voorbij. En alsof dat allemaal nog niet genoeg is: de snelst groeiende christelijke kerken in de wereld, die van 'evangelicale' signatuur, hebben hun eigen wereldwijde netwerken. Waar de oecumene al nieuwe kansen krijgt, staat de Wereldraad vaak buiten spel. En de kloof is hier pijnlijk groot. Waar het evangelie en de zondaar en de bedelaar noemt, dreigen die twee hier steeds weer tegen elkaar te worden uitgespeeld. Van beide kanten. Met alle polariserende consequenties vandien. Kort gezegd, als 'jubeljaar' zal dit jubileumjaar de geschiedenis zeker niet ingaan.

(...)

De Wereldraad is bezig na vijftig jaar haar eigen balans op te maken. Met mogelijk een heroriëntatie tot

gevolg. Een teken aan de wand is **het motto dat de komende assemblée in Harare heeft meegekregen. Het is een dubbele, bijbelse aansporing: Bekeert u (Mc. 1:15) en Weest blijde in de hoop! (Rom. 12:12).** De Wereldraad houdt hier niet alleen de wereld, maar ook zichzelf de spiegel van Gods woord voor. De zorgen mogen de vreugde – in Christus niet in de weg staan. En vijftig jaar geschiedenis ontslaat ook de Wereldraad van Kerken niet van de bijbelse plicht, zich opnieuw tot God te keren!

De witte of de zwarte hond

Ds. M.J. Oosting vertelt in de jeugdrubriek van De Wekker van 24 juli een verhaal dat hij las:

Het gaat over een zendeling, die

werkte onder de Eskimo's. Op zekere dag ging hij naar een nieuw gebied. Daar ontmoette hij een Eskimo met wie hij het bijzonder goed kon vinden. Na de eerste kennismaking stelde hij hem de vraag of hij veel innerlijke strijd en moeite kende? De Eskimo gaf een ontkenkend antwoord. Hij genoot van zijn leven. Er waren geen bijzondere nare dingen. Grote innerlijke strijd of twijfel kende hij niet. Toen de zendeling hem wat beter leerde kennen, kreeg hij de gelegenheid om hem het evangelie van de Here Jezus Christus te vertellen. Gods Zoon, die Zijn leven gaf om onze zonden te verzoenen. En het wonder gebeurde. De Eskimo kwam tot geloof. Na enige tijd vertrok de zendeling om pas een jaar later weer terug te komen. Toen het jaar voorbij was, kwam hij terug en ont-

moette weer de Eskimo, die tot gelid gekomen was. Hij vroeg hem: „Hoe is het nu? Ken je nog steeds die innerlijke rust?“. Was het maar waar, zei de Eskimo. Sinds ik tot geloof gekomen ben, heb ik veel meer strijd. Het lijkt wel alsof er binnen in mij een gevecht plaats vindt tussen twee honden. Een zwarte en een witte“. De zendeling was erg onder de indruk van deze woorden. Vol belangstelling vroeg hij: „Welke hond gaat er winnen? De zwarte of de witte?“. De Eskimo zweeg een tijdje en dacht diep na. Toen zei hij: „De hond, die ik het meeste eten geef“. Met dit antwoord werd duidelijk, dat de Eskimo begrepen had, wat de strijd van het geloof inhield. Sommigen denken, dat alles gemakkelijk gaat als je tot geloof komt Maar de Bijbel zegt ons juist, dat het geloof strijd met zich meebrengt Paulus zegt tegen Timotheus: Strijd de goede strijd van het geloof. Geloven is strijden tegen boze verlangens en woorden en daden. Het is strijden om het steeds weer van de Here Jezus te verwachten en niet van jezelf. Het is strijden om de liefde tot God en de naaste concreet handen en voeten te geven. De Eskimo had ontdekt, dat de zwarte hond vaak zoveel voedsel krijgt toegeworpen. Wij geven voedsel aan onze boze verlangens. Egoïsme en hebzucht en liefdeloosheid en ongeloof. Het ligt zo voor de hand om die zwarte hond het meeste eten te geven. We vergeten zo vaak om de witte hond eten te geven. Wij onthouden zoveel voedsel aan de goede verlangens, die de Heilige Geest in ons wil werken. Mildheid en vriendelijkheid en zachtmoedigheid en vergevingsgezindheid. „Welke hond wint het? De zwarte of de witte?“ vroeg de zendeling aan de Eskimo. „De hond, die ik het meeste eten geef“, was het antwoord. Het hangt van mijn beslissing af. Wij zijn verantwoordelijkemensen. We mogen de strijd niet ontlopen. Want het maakt wel degelijk wat uit welke hond de strijd wint, de witte of de zwarte.

Ds. J. Van Amstel

Binnenkort verkrijgbaar

De rijkdom van de kinderdoop

80 pag., ing. f 10,75

Dordt in 't kort

- is God afhankelijk van de mens? -
72 pag., ing. f 10,75

Verkrijgbaar bij de boekhandel

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25, 4460 AA Goes, tel. 0113-215591

BurghtNetwerk

DIENSTBAAR & DOELGERICHT

Een greep uit onze activiteiten 1998/1999

Themadag 31 oktober 1998

'Geloofs(on)zekerheid' (met ds. Kees en Joëvan Sliedregt)

Mannendag 7 november 1998

Mannendag Bunschoten (met o.a. Ds. Dick van Keulen)

Huwelijksvoorbereidingsconferentie 13 t/m 15 november 1998

'Klaar voor de start?!' (met o.a. Marleen Ramaker, Chris & Marij v.d. Heuvel)

Themadag voor vrouwen 19 januari 1999

'Omgaan met lijden' (met o.a. Noor van Haften en Marleen Ramaker)

Voor opgave en meer informatie:

Postbus 91,3958 ZV AMERONGEN, tel. 0343-453563

